11. 6. 122

11. 6. 122

ΤΡΥΦΙΟΔΩΡΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ
ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ
ΙΛΙΟΥ ΑΛΩΣΙΣ

TRYPHIODORI AEGYPTI
GRAMMATICI
EXCIDIVM TROIAE
GRAECE ET LATINE

ACCEDIT

INTERPRETATIO ITALICA

ANT. MAR. SALVINI

NVNC PRIMVM EDITA

EX AVTOGRAPHO BIBLIOTH. MARVCELL.

Recenſuit, Varias Mediceorum Codicum Lectiones, & Selectas Adnotationes Adiecit

ANG. MAR. BANDINIVS I. V. D.

LAVRENTIANAE BIBLIOTH.

REG. PRAEFECTVS.

FLORENTIAE

cIↃ. IↃ. cc. LXV.

TYPIS CAESAREIS.

1420

Digitized by Google

AMPLISS. ATQ. EXCELLENTISS. DOMINO

ALOYSIO COMITI CANALI

POTENTISS. SARDINIAE REGIS

APVD CAESAREM LEGATO

VIRO NOBILISSIMO ET CLARISSIMO

AD GLORIAM MAIORVM SVORVM AEQVANDAM
SVPERANDAMQ. OMNIVM VIRTVTVM EXEMPLIS
EXCVLTO ATQ. ORNATO.

ANG. MAR. BANDINIVS

PERENNEM FELICITATEM.

TE meminiſſe arbitror, excellentiſſime Comes, ac ſapientiſſime, quum duobus abhinc annis ad potentiſſimum, atque invictiſſimum Sardiniae Regem properares, Florentiae cum duobus filiis Tuis, optimae indolis, ac magnae ſpei adoleſcentibus aliquantulum ſubſtitiſſe, ut noſtras Academias, atque inſignia veteris, ac

recentioris aevi monumenta obiter perluſtrares.

Sed quum multa alia in florentiſſima hac Civitate ab exteris hominibus ob nobilium operum ſplendorem avidiſſime conquiſita, viſenda forent, ad Laurentianam Medicum Bibliothecam accedere ſtatim voluiſti, quam & Manuſcriptorum Codicum multitudine, & antiquitate, Graecorum potiſſimum ac Latinorum longe quotquot exſtant laudatas magnopere, ac celebres Scriptorum ſupellectiles ſuperare non ignorabas, in quo honeſto conſilio explendo, ego Tibi ob veterem meum uſum, ac tractationem ipſius, operam meam fidelem, & accuratam praeſtare non deſtiti.

Laetus igitur vere fauſtuſque mihi fuit dies ille, quo Tu, Comes doctiſſime, atque integerrime, me quoque, nec una quidem vice, illic inviſere, ac ſtudia mea, meoſque in libraria Graecorum antiquitate tractanda conatus mirifice commendare non es dedignatus. Praeterea, quum pro Tua ſingulari in me humanitate maximam diei partem familiariſſimo ſermone tecum impendere, ac multa invicem de litteris ingenuiſ-

que

que artibus, de ſacra, ac profana eruditione, de temporum, & regnorum vicibus conferre datum eſſet, Te incredibili animi mei voluptate Graece, & Latine differentem audivi; iudiciumque Tuum de omni politiori litteratura diiudicanda ſummopere probavi. Probitatem vero Tuam, morum candorem, prudentiam, aequanimitatem, iuſtitiam, in negociis tractandis dexteritatem, ac fidem ita ſum admiratus, ut quum omnes in Te exornando virtutes confluere facillimum ſit cognoſcere, difficillimum tamen ſit, in qua maxime excellas iudicare.

Quare ne ullo umquam tempore tam dulcis rerum praeteritarum recordatio, tamque pura & ſincera voluptas, e pectore meo dilabatur, utque omnes Tuum de litteris deque ſtudioſis hominibus benemerendi ſtudium, favorem, ac voluntatem, multo magis intelligant, volui tamquam votivam perennis obſequii, gratique animi mei tabulam, Nomen Tuum praeclariſſimum ac celeberrimum huic exiguae quidem molis libello inſcribere, quem Tua tamen lectiſſima Bibliotheca, in qua maximam diei noctiſque

partem in lectione optimorum Scriptorum, cum antiquorum, tum recentiorum impendis, non indignum putavi.

Quod si quid audacter feci, animo lubens remitte, & mea studia, ea, qua polles apud Principes Viros auctoritate fove, ac tuere: quod mihi ad maiora praestanda maximo erit incitamento. Vale. Dabam Florentiae Kal. Augusti cIↃ. IↃ. cc. LXV.

LE-

LECTORIBVS BENEVOLIS

ANG. MAR. BANDINIVS.

TRyphiodorum Coluthi aequalem è Carminis ſimilitudine plerique coniiciunt. Sed Lilius Gregorius Gyraldus Tom. II. Operum p. 166. *longe antiquiorem exiſtimaſſe videtur, quum inter Poëtas, qui ſub Ptolemaeis vixerunt, ipſum commemoret.*

Primus, quod ſciam, qui mentionem eius fecerit eſt Heſychius Illuſtris, ubi agit de Neſtore Lycio. Poſt Heſychium, qui ſub Anaſtaſio vixit Imperatore, Suidas etiam occurrit, Tzetzes ad Lycophronem, & Chiliade IV. 997. *Euſtathius denique ad Odyſſeam* Θ. 324.

Coluthum, quem nuper in turbam dedimus, in pleriſque editionibus, ut Graecis, Aldina, & emendatiore Henrici Stephani, tum Graecis, & Latinis Michaëlis Neandri, qui notas addidit, Aemiliique Porti, & Iacobi Leſlii, comitatur Tryphiodorus, ſeu Tryphiodori Aegyptii Poëma Epicum verſuum DCLXXVII. *quod inſcribitur* Ἰλίου ἅλωσις, *ſive* de Troiae everſione.

Graece ſeparatim editum eſt Anno MDCXVII. 8. *curante Henrico Rumpio in uſum gymnaſii Hamburgenſis. Nonnulla eius loca emendat & illuſtrat Paullus Leopardus, vir harum litterarum apprime eruditus* XIX. 1. *& Lib.* XX. *Emendationum. Praeſtantiſſima editio eſt, quae cum Latina verſione du-*

plici, altera ſoluta, altera ligata oratione, itemque cum notis Nicodemi Friſchlini, nec non Laurentii Rhodomanni caſtigationibus, lucem vidit Francofurti A. MDLXXXVIII. 4. *Ipſum quoque carmine vertit Guilelmus Xylander ad calcem Diodori Siculi Baſileae* MDLXXVIII. *fol. poſt priorem verſionem, quam verſibus itidem, vix ſedecim annos natus, elaboraverat, eoque inſcio, Oporinus ediderat. Claudii Dauſqueii notis in Quintum, & Colluthum, animadverſiones eiuſdem in Tryphiodorum exſtant adiectae.*

Scripta Tryphiodori deperdita, ſunt, Μαραθωνιακὰ, *&* τὰ κατὰ Ἱππομέδειαν. *tum* παράφρασιν τῶν Ὁμήρου παραβολῶν, *&* Odyſſea λειπογράμματος, *de Vlyſſis laboribus, & fabulis ad eum pertinentibus, ita inſcripta, propterea quod in primo libro nullum eſſet A, in ſecundo nullum B, & ſic de reliquis. Id Euſtathius in Prolegomenis ad Odyſſeam pag.* 4. *aliter accepit, exiſtimans in toto Tryphiodori opere nullum fuiſſe ſigma, quod ſi verum eſſet, exſulavit ab univerſo ipſius opere nomen Vlyſſis. Eius verba ſunt:* Ὀδύσσειαν λειπογράμματον ποιῆσαι ἰσόρηται ἀπελάσας αὐτῆς τὰ σίγμα; *ſed ex his ipſis conſtat, neutiquam Euſtathio viſam hanc Odyſſeam, cuius meminit & Suidas; qui praeterea auctor eſt Tryphiodorum ſcripſiſſe* παράφρασιν τῶν Ὁμήρου παραβολῶν. *Vid. Clariſs. Fabricium Biblioth. Graec. Lib. II. Cap. V. p.* 341. *& Cap. VII. p.* 363. *unde haec potiſſimum hauſimus. Nos quoque poſt tot clariſſimos viros, eo amore impulſi, quo antiquos*

ſem-

ſemper ſcriptores proſequuti ſumus, experiri voluimus, ſi opera ac ſtudio noſtro poſſemus Tryphiodorum meliorem reddere; ideſt aliquid macularum, quae adhuc eius pulcerrimum Poëmation inquinant delere. Vt autem id tutius adſequeremur, antiquos Mediceae Laurentianae Bibliothecae Codices Mss. depromſimus. Primus eſt Plut. XXXII. Cod. XVI. chartac. in 4. Sec. XIV. optimae notae, quem indicabimus littera A. Alter eſt Plut. XXXI. Cod. XXVII. item chartac. in 8. Sec. XV. quem littera B deſignamus. Horum ope mederi poëtae vulneribus non praetermiſimus. Et quoniam nullo pacto, litteris ad amicos datis, Tryphiodori editionem conſequi potuimus, quam Oxonii prodiiſſe, anno circiter MDCCXLV. *ex Praefatione Ioannis Danielis a Lennep, Muſaei editioni praemiſſa, Leovardiae* MDCCXLVII. 8. *edocemur, conſilium cepimus, Tryphiodori Textum Graecum ab Iacobo Lectio inter Graecos Poëtas veteres editum, in noſtra hac editione adornanda potiſſimum adhibere; itemque Latinam interpretationem, cui tamen temperare non potuimus, quin medicam aliquando manum admoveremus. Praeterea Italicam verſionem ſubiecimus ab Antonio Maria Salvinio, viro celeberrimo diligentiſſime elaboratam, a nobis ex palantibus eius Chartis erutam, quae in Publica Marucellorum Bibliotheca cum reliquis eius ſcriptis religioſiſſime cuſtodiuntur.*

Addimus inſuper breves aliquot notulas, quae ad loca nonnulla illuſtranda idoneae maxime viſae ſunt.

ſunt. Ne nobis igitur, amici lectores, bonarum litterarum ſtudioſi, ſitis ingrati, quum vobis nocte dieque, vel ſupra vires laboremus, nullis parcentes ſumtibus, quamvis magnis, ac parvifacientes labores omnes, etiamſi in voluptate vivere, & in ocio eſſe poſſemus. Natus ſiquidem homo eſt ad laborem, & ad agendum ſemper aliquid viro dignum, non ad voluptatem, ut plerique faciunt, belluarum, ac pecudum ad inſtar. Valete.

TPI-

ΤΡΥΦΙΟΔΩΡΟΥ

ΙΛΙΟΥ ΑΛΩΣΙΣ

TRYPHIODORI

EXCIDIVM TROIAE

DI TRIFIODORO

LA PRESA DI TROIA.

ΤΡΥΦΙΟΔΩΡΟΣ (1).

Τέρμα πολυκμήτοιο μεταχρόνιον πολέμοιο,
Καὶ λόχον, Ἀργείης ἱππήλατον ἔργον Ἀθήνης
Αὐτίκα (2) μοι στεύδοντι, πολὺν διὰ μῦθον ἀνεῖσα,
Ἔννεπε, Καλλιόπεια, κῆ ἀρχαίην ἔριν ἀνδρῶν
Κεκριμένου πολέμοιο, ταχείῃ λῦσον ἀοιδῇ.
Ἤδη μὲν δεκάτοιο κυλινδομένου λυκάβαντος,
Γηραλέη τετάνυστο φόνων ἀκόρητος Ἐνυὼ
Τρωσί τε κῆ Δαναοῖσιν· ἐναιρομένων δ' ἄρα φώτων,
Δύρατα κεκμήκει, ξιφέων δ' ἔθνησκον ἀπειλαί·
Σβέννυτο θωρήκων ἐνοπή· (3) μινύθεσκεν ἑλικτὴ
Ἁρμονίη λυθεῖσα (4) φερεσσακέων τελαμώνων·
Ἀσπίδες ὐκ ἀνέχοντο μένειν ἔτι δοῦπον ἀκόντων·
Λύετο καμπύλα τόξα, κατέῤῥεον ὠκέες ἰοί. (5)
Ἵπποι δ' οἱ μὲν ἄνευθεν ἀεργηλῆς ἐπὶ φάτνης
Οἰκτρὰ κάτω μύοντες ὁμόζυγας ἔσσενον ἵππους,

Οἱ

(1) Τρυφιοδώρου ἅλωσις Ἰλίου. A. Τρυφιοδώρου Ἰλίου ἅλωσις. B.
(2) Totum hunc verſum omittit A. (3) ἐνοπή. A. (4) ἠχθεῖσα. A. (5) ἰσοί. A.

LA tarda fin della penoſa guerra,
E l'aguato, e 'l lavoro del Cavallo
Dell' Argiva Minerva, a me che ò fretta
Or or, laſſato il ragionar ſoverchio,
Dinne, Calliopea; e di coſtoro
L'antica briga, nel fornir la guerra,
Con pronto ſciogli, e con veloce canto.
Il decimo anno omai ſi volgea, quando
Vecchia Bellona ſi ſtendea di ſtragi
Non ſazia, sì a' Troiani, come a' Danai:

E ad

TRYPHIODORVS.

Finem ſerum laborioſi belli,
Et dolum equeſtrem, opus Argivae Minervae,
Mox mihi feſtinanti, longum ſermonem omittens,
Expone, Calliopea: & vetus certamen virorum
Sub finem belli, properante expedi Camoena.
Iam quidem exacto decimo anno,
Productum fuerat bellum caedibus inexplebile
Troianis & Graecis. Interfectis autem viris
Haſtae defeſſae erant, gladiorum minae ſopiebantur.
Exſtinguebatur etiam ſtrepitus thoracum, & minuebatur arcta
Connexio ſoluta lororum clypeos tenentium,
Clypei vero non ſuſtinebant amplius exſpectare ſtrepitum iaculorum.
Solvebantur incurvi arcus, defluebant veloces ſagittae.
Equi autem ſeorſim exſiſtentes *in praeſepi otioſo,*
Flebiliter caput demittentes, equos gemebant ſocios:
Alii

E ad uccidere gli uomini le lance
Omai erano ſtracche; e delle ſpade
Languiano moribonde le minacce.
Smorzavaſi il rumor de' petti a botta,
E la girevol ſtretta attaccatura
De' porta-ſcudi cuoi diſciolta andava.
Non più de' dardi il ſuon reggean gli ſcudi.
Stendeanſi gli archi, e giù ſcorrean le frecce.
Da ſe i cavalli in ozioſa ſtalla
Chinando giù meſchinamente gli occhi,
I cavalli compagni ſoſpiravano,

Ed

Οἱ δ' αὐτὴν (1) ποθέοντες ὀλωλότας ἡνιοχῆας.
Κεῖτο δὲ Πηλείδης, κατέχων (2) ἅμα νεκρὸν ἑταῖρον.
Ἀντιλόχῳ δ' ἐπὶ παιδὶ γέρων ὠδύρετο Νέστωρ·
Αἴας δ' αὐτοφόνῳ βριαρὸν δέμας ἕλκεϊ λύσας,
Φάσγανον ἐχθρὸν ἔλυσε μεμηνότος αἵματος ὄμβρῳ.
Τρωσὶ δὲ λωβητοῖσιν ὑφ' Ἕκτορος ἑλκυθμοῖσι
Μυρομένοις, ὃ μοῦνον ἦεν ἐπιδήμιον ἄλγος·
Ἀλλὰ κὴ ἀλλοθρόοις ἐπὶ πένθεσι (3) κωκύοντες,
Δάκρυσιν ἡμείβοντο πολυγλώσσων ἐπικούρων.
Κλαῖον μὲν Λύκιοι Σαρπηδόνα, τόν ποτε μήτηρ
Ἐς Τροίην πέμψεν μὲν (4) ἀγαλλομένη Διὸς εὐνῇ,
Δυρὶ δὲ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο πεσόντα. (5)
Καὶ δολίην (6) ἐπὶ νύκτα κακῷ πεπεδημένον ὕπνῳ,
Ῥῆσον μὲν Θρῄικες ἐκώκυον. ἡ δ' ἐπὶ πότμῳ
Μέμνονος οὐρανίην νεφέλην ἀνεδύσσατο μήτηρ,

Φέγ-

(1) αὐτές. A. B. (2) ἴχων. B. μὲν ἴχων. A. (3) πένθεϊ. B. (4) μὲν ἔπεμψεν. A. B. (5) Inter hunc & ſequentem verſum, hic inſeritur in A. Αἵματι δακρύσας ἐχύθη πατρώϊος ἀνήρ. (6) Καὶ δ' ὁμῶς. A.

Ed altri i cocchier morti deſiando.
Pelide ſi giaceva in compagnia
Del morto amico, e ſopra 'l figlio Antiloco
Neſtorre il vecchio sì facea lamento.
Aiace con ferita di ſua mano
Sciogliendo la robuſta ſua perſona,
Lavò il cultel nimico con diluvio
Del matto ſuo e furioſo ſangue.
A' Troian danneggiati, e lamentanti
Pel replicato ſtraſcinar d' Ettorre,
Non ſolo paeſano era il lor duolo,
Ma ancora urlando agli ſtranieri lutti,

De-

Alii etiam equi *deſiderantes* gemebant *aurigas interemptos.*
Iacebat vero Pelides, habens ſecum mortuum ſocium Patroclum.
Senex autem Neſtor lugebat propter filium Antilochum.
Porro Aiax ſolvens robuſtum corpus propria caede,
Lavit inimicum enſem imbre furioſi ſanguinis.
Troianis autem miſeris & propter Hectoris raptationes
Lugentibus, non ſolum domeſticus dolor aderat:
Verum etiam propter luctus alienos lugentes,
Lacrimis reſpondebant lacrimis *multorum auxiliatorum* ſuorum.
Lycii quidem flebant Sarpedona, quem olim mater,
Iovis lecto ſuperbiens, miſit ad Troiam,
Interfectum haſta Patrocli Menoetiadae,
Et impeditum pernicioſo ſomno, doloſa in nocte.
Rheſum etiam Thraces lugebant. Ipſa vero propter mortem
Memnonis, caeleſtem ſubiit nubem mater

Au-

Degli Aiuti, che varie avean favelle,
Accompagnavan col lor pianto il pianto.
Piagneano i Liciani il lor Sarpedone,
Cui già la madre mandò a Troia, lieta
Per lo letto di Giove, dalla lancia
Del Meneziade Patroclo diſteſo.
E ſovra Reſo urla metteano i Traci,
Nella notte legato in triſto ſonno.
Per la morte di Mennone la madre
Si cacciò ſotto a una celeſte nube,

Di

Φέγγος ὑποκεύσασα (1) κατηφέος ἤματος ἠώς.
Αἱ δ' ἀπὸ Θερμώδοντος ἀρηϊφίλοιο γυναῖκες,
Κοπτόμεναι περὶ κύκλον ἀθηλέος ὄμφακα μαζῦ, (2)
Παρθένοι (3) ὠδύροντο δαΐφρονα Πενθεσίλειαν,
Ἣ τε πολυξείνοιο χορὸν πολέμοιο μολοῦσα,
Θηλείης ἀπὸ χειρὸς ἀπεσκέδασεν νέφος ἀνδρῶν
Νῆας ἐς ἀγχιάλας· μελίη δέ ἑ (4) μῦνος ἀποσὰς (5)
Καὶ κτάνε & σύλησε κὴ ἐκτερέϊξεν Ἀχιλλεύς.
Εἰςήκει δ' ἔτι πᾶσα θεοκμήτων ἐπὶ πύργων
Ἴλιος, ἀκλινέεσσιν ἐπεμβεβαυῖα θεμέθλοις.
Ἀμβολίῃ δ' ἤσχαλλε δυσαχθέϊ λαὸς Ἀχαιῶν.
Καὶ νύ κεν ὑςατίοισιν ὑποκνήσασα πόνοισιν,
Ἀκάματός περ ἐοῦσα, μάτην ἵδρωσεν Ἀθήνη,
Εἰ μὴ Δηϊφόβοιο γαμοκλόπον ὕβριν ἐάσας,
Ἰλιόθεν Δαναοῖσιν ἐπὶ ξένος ἦλυθε μάντις.
Οἷα δέ πυ μογέοντι χαριζόμενος Μενελάῳ,

Ὀψι-

(1) ὑποκλίψασα. A. (2) εὐθήλιος ὄμφακα μάζης. B. (3) Παρθένον. A. (4) deeſt ἑ in B. (5) ὑποσάς. A.

Di un doloroſo giorno rimpiattando
L'Aurora il lume. E quelle donne ancora
Del Termodonte amico a Marte, il giro
Battendo acerbo della maſchia poppa,
Vergini, ne piagnevan la guerriera
Penteſilea, che andando nella danza
Della guerra, che molti avea ſtranieri,
Colla feminea mano un nugol d' uomini
Mandò diſperſi al lido, ed alle navi.
Ma col fraſſino lei ſol ſoſtegnendo

Ed

Aurora, lumen abſcondens tenebroſi diei.
Mulieres vero Amazones *a bellicoſo Thermodonte,*
Ferientes circa circulum acerbum virilis mammae,
Ipſae *virgines, lugebant bellicoſam Pentheſileam,*
Quae profecta ad *exercitum Troianum,*
Feminea ſua manu diſſipavit nubem Graecorum
Ad naves litorales. Solus vero ſeorſim ſtans haſta
Achilles, & interfecit eam *& ſpoliavit, & terrae*
mandavit etiam.
Steterat vero adhuc ſuper firmas munitiones
Troia, innixa immobilibus fundamentis.
Mora autem moleſta affligebatur populus Graecorum,
Et ultimis confecta laboribus,
Indefeſſa quamvis exſiſtens, ſudaſſet fruſtra Minerva,
Niſi Deiphobi adulterinas nuptias deſerens,
Ex illo Graecis amicus veniſſet vates Helenus.
Quaſi ſcilicet gratificaturus laboranti fruſtra *Menelao,*

Va-

Ed uccíſe, e ſpogliò, e interrò Achille.
Reggevaſi ancor tutta ſulle torri
Dagl' Iddii fabbricate Ilio, montata
Su fondamenta immobili, e ben ſalde,
Per lo peſante indugio ſi noiava
Il Popol degli Achei; e infiebolita
Dall'ultime fatiche, indarno avria,
Benchè indefeſſa, ſudato Minerva;
Se 'l villano adulterio di Deifobo
Laſſando, non venia oſpite a' Danai
Vn indovin da Ilio; quaſi in certo
Modo piacer faccendo a Menelao

Ὀψιτέλεστον ὄλεθρον ἑῇ μαντεύσατο πάτρῃ.
Οἱ δὲ, βαρυζήλοιο θεοπροπίης Ἑλένοιο,
Αὐτίκα μηκεδανοῖο μόθου τέλος ἠρτύναντο.
Καὶ Σκῦρον μὲν ἔβαινε λιπὼν εὐπάρθενον ἄστυ
Τῖὸς Ἀχιλλῆος καὶ ἐπαινῆς Δηϊδαμείης·
Μήπω δ' εὐφυέεσσιν ἰυλίζων κροτάφοισιν,
Ἀλκὴν πατρὸς ἔφαινε, νέος περ ἐὼν πολεμιστής.
Ἤθελε καὶ Δαναοῖσι νέος βρέτας ἀγνὸν ἄγεσθαι,
Λήσῃ μὲν ἑοῦσα φίλης ἐπίκουρος Ἀθήνης. (1)
Ἤδη καὶ βουλῇσι θεῆς ὑποεργὸς Ἐπειὸς,
Τροίης ἐχθρὸν ἄγαλμα πελώριον ἵππον ἐτοίει·
Καὶ δὴ τέμνετο δοῦρα, καὶ ἐς πεδίον κατέβαινεν
Ἴδης ἐξ αὐτῆς, ὀπόθεν καὶ πρόσθε Φέρεκλος
Νῆας Ἀλεξάνδρῳ τεκτήνατο, πήματος ἀρχήν.
Ποίει δ' εὐρυτάτης μὲν ἐπὶ πλευρῆς ἀραρῆαν

Ga-

(1) Ἦλθε δὲ καὶ Δαναοῖσιν ἑὸν βρέτας ἀγνὸν ἄγουσα,
Λήϊτὴ μὲν ἐοῦσα· φίλοις δ' ἐπίκουρος Ἀθήνης. A.
In textu vitium aliquod eſt.

Travagliante, il ben tardo al fine eccidio
A ſua patria prediſſe, e indovinonne.
E quei pel vaticinio del crucciato
Eleno, toſto il fine apparecchiaro
Della prolifla briga. Or venne, Sciro
Città laſsando di vaghe pulzelle,
D' Achille e di gentil Deidamia
Il figlio, che non anco aveva meſſo
Il primo pelo ſulle vaghe tempia;
E bench' ei fuſſe giovane guerriero,
Pur del padre il valor ne dicopriva.
Volle giovane ancor portare a' Danai
Vn caſto ſimolacro, dell' amica

Mi-

Vaticinatus eſt tandem ultimum exitium ſuae patriae
Troiae.
Ipſi vero Graeci, *oraculis Heleni odio habentis Troianos* moti,
Illico appararunt finem belli diuturni.
Scyrum etiam linquens pulcram civitatem, adveniebat
Filius Achillis & laudatae Deidamiae Pyrrhus:
Nondum vero pubeſcens decentibus genis,
Robur tamen *patris promittebat, iuvenis quamvis bellator exſiſteret:*
Voluit etiam Graecis iuvenis ipſe venerandam ſtatuam Minervae *abducere,*
Donum exſiſtens amicum auxiliariae Minervae,
Tum etiam Epeus faber conſiliis deae Minervae
Fabricabat immenſum equum, opificium inimicum Troiae,
Et caedebat ligna, & in campum deducebat
Ex ipſa Ida, unde etiam prius Phereclus
Naves fabricaverat Alexandro, belli principium.
Faciebat autem in ampliſſimo latere aptatum
Ven-

Minerva dono, per ſoccorſo, inſigne.
Ed omai per conſigli della Dea,
Epeo ſottomaeſtro edificava
Vn nimico di Troia ſimolacro,
Vn immenſo Cavallo; e già le legne
Tagliavanſi, ed al piano eran tranate
Dalla medeſima Ida, donde pria
Fereclo fabbricò ad Aleſſandro
Le navi, che del mal principio furo.
E in lunghiſſima bene acconcia coſta

Γαστέρα, κοιλήνας δ' ὁπόσον νεὸς ἀμφιελίσσης,
Ὄγθον ἐπὶ σάθμην μέγεθος τορνώσατο τέκτων,
Αὐχένα δὲ γλαφυροῖσιν ἐπὶ σήθεσφιν ἔπηξε,
Ξανθῷ πορφυρόπεζαν ἐπιῤῥήνας τρίχα χρυσῷ.
Ἡ δ' ἐπικυμαίνουσα μετήορος αὐχένι κυρτῷ,
Ἐκ κορυφῆς λοφόεντι κατεσφρηγίζετο δεσμῷ·
Ὀφθαλμοὺς δ' ἐνέθηκε λιθώπεας ἐν δυσὶ κύκλοις,
Γλαυκῆς βηρύλλοιο, κὴ αἱμαλέης ἀμεθύσου. (1)
Τῶν δ' ἐπιμισγομένων διδύμης ἀμαρύγμασι (2) χροιῆς,
Γλαυκῷ (3) φοινίσσοντο λιθων ἑλίκεσσιν ὀπωπαί.
Ἀργυρέης δ' ἐχάραξεν ἐπὶ γναθμοῖσιν ὀδόντας,
Ἄκρα δακεῖν σπεύδοντας ἐϋσρέπτοιο χαλινοῦ.
Καὶ σώματος μεγάλοιο λαθὼν ἀνέωξε κελεύθους,
Ἀνδράσι κευθομένοισι παλίῤῥοον ἆσθμα φυλάσσων·
Καὶ διὰ μυκτήρων φυσίζοος ἔπνε' ἀϋτμή. (4)
Οὔατα δ' ἀκροτάτοισιν ἐπὶ κροτάφοισιν ἄρηρεν

Ὀρ-

(1) ἀμιθύσου. B. ἀμιθύσσου, A. (2) ἀμαρύγματι. A. (3) Γλαυκῶν. A. (4) ἴῤριν ἀήρ. A.

Fè la pancia, cavando come un corpo
Di nave, che va a remi d'ogn'intorno,
La ſtatura tornì il fabbro a ſquadra;
Appiccò il collo ſovra 'i cavo petto,
Spruzzando di biondo or purpureo crine.
Queſto in alto ondeggiante ſovra 'l curvo
Collo era dalla teſta con legame
Creſtuto, ſigillato; ed in due cerchi
Occhi di pietra poſe, di ceruleo
Birillo, e di ſanguineo ametiſto.
Al volger delle pietre meſcolate
D'un luccicar di gemino colore,

D'az-

Ventrem, cavans eum *quanta eſt amplitudo navis amplae,*
Magnitudinemque ipſe artifex deſcripſit ſecundum rectam lineam;
Cervicem vero infixit ſculptis pectoribus,
Flavo adſpergens auro purpuream comam;
Ipſa vero ſublimis incumbens curvae cervici,
A vertice colligabatur nodoſo vinculo.
Oculos etiam impoſuit lapideos in duobus circulis
Caeſii berylli, & rubicundi amethyſti.
Ipſi autem equo *propter geminos ſplendores coloris mixtorum*
Lapidum, rubebant palpebris caeſii oculi.
Argenteos quoque ſculpſit dentes in genis,
Extremitates bene torti freni mandere conantes.
Oris quoque magni clandeſtine aperuit vias,
Praebens hac ratione *viris occultatis* in equo *aërem retrofluum.*
Per nares etiam ſpirabat vivus halitus.
Aures autem adaptavit in ſummis temporibus
Val-

D'azzurro porporin ſplendean le luci:
Nelle maſcelle argentei denti ſculſe,
Studiantiſi di mordere le cime
Del ben attorto freno; e della vaſta
Bocca furtivamente aprì le vie,
Salvando il riſiatar per le naſcoſe
Perſone, e per le nari reſpirava
Il vivifico fiato; e in ſulle tempia
Adattò in cima orecchie aſſai ben ritte,

Ὀρθὰ μάλ', αἰὲν ἕτοιμα μένειν σάλπιγγος ἀκούειν. (1)
Νῶτον ὁμοῦ (2) λαγόνεσσι συνήρμοσε, καὶ ῥάχιν ὑγρήν.
Ἰσχία τε γλουτοῖσιν ὀλισθηροῖσι συνῆψεν.
Σύρετο δὲ πρυμνοῖσιν ἐπ' ἴχνεσιν ἔκλυτος οὐρὴ,
Ἄμπελος ὡς γναμπτοῖσι καθελκομένη (3) θυσάνοισιν.
Οὐδὲ πόδες (4) βαλιοῖσιν ἐπερχόμενοι γονάτεσσιν,
Ἄπτερον ὥσπερ ἔμελλον ἐπὶ δρόμον ὁπλίζεσθαι,
Οὕτως ἠπείγοντο· μένειν δ' ἐκέλευσεν ἀνάγκη·
Οὐ μὲν ἐπὶ κνήμῃσιν ἀχαλκέες ἔξεχον ὁπλαὶ,
Μαρμαρέης δ' ἑλίκεσσι κατεσφήκωντο χελώνης,
Ἁπτόμεναι πεδίοιο μόγις κρατερώνυχι (5) χαλκῷ.
Κληϊστὴν μὲν ἔθηκε θύρην, καὶ κλίμακα τυκτὴν,
Ἡ μὲν ὅπως ἀΐδηλος ἐπὶ πλευρῇς ἀραρυῖα,
Ἔνθα καὶ ἔνθα φέρῃσι λόχον κλυτόπωλον Ἀχαιῶν·
Ἡ δ' ἀναλυομένη τε, καὶ ἔμπεδος αἰὲν ἐοῦσα, (6)

Εἴη

(1) ἀκούην. A. (2) Νῶτα δ' ὁμοῦ. A. Νώτω δ' ὁμοῦ. B. (3) γναμπτοῖσιν ἐπερχομένη. A. (4) Οἱ δὲ πόδες. A. B. (5) κρατερὸν ὀχῇ. B. ita in versione Latina exhibet Lectius.
(6) Ἡ δ' ἵνα λυομένη τε καὶ ἔμπεδον εἰς ἓν ἰοῦσα. A.
Ἡ δ' ἀναλυομένη τὼν ἔμπεδον εἶεν ἰοῦσα. B.

Al suono della tromba ognora preste.
Co' fianchi insieme ne commesse il dosso,
E la schiena arrendevole; e le cosce
Alle lubriche natiche congiunse.
Traeasi fino agli ultimi vestigi
La ben disciolta e spazzolante coda,
Qual vite strascicante co' suoi tralci.
Nè i piedi alzati su' ginocchi bai,
Come se al corso senz' ali dovessero
Accingersi, così ne camminavano:

Ma

Valde rectas, ſemper paratas exſpectare ut tubam audirent.
Spinam etiam mollem, ſimul & dorſum lumbis coaptavit;
Coxaſque copulavit clunibus mollibus.
Trahebatur autem cauda demiſſa ad infima veſtigia,
Quemadmodum vitis detracta tortuoſis fimbriis.
Neque vero pedes maculoſis genibus imitentes,
Quemadmodum debebant ad curſum ſine alis parari,
Ita pergebant: manere autem eos *iuſſit neceſſitas.*
Neque vero ungulae non aeneae exſtabant ſuper tibias,
Verum cooperiebantur involucris ſplendidae teſtudinis,
Vix tangentes ſolum ſolidungulo ferro.
Clauſam etiam fabricavit ianuam, & ſcalam a ſe *factam,*
Ipſa quidem ut inconſpicua in latere equi *aptata,*
Intus & extra ferret inſidias inclytorum Graecorum:
Illa vero ianua *aperta, & bene firmata ſemper exſiſtens,*

Eſ-

Ma fermi a ſtar neceſſità coſtrinſeli.
Nè ſporgeano alle gambe ſenza bronzo
Vnghie, ma ſerrate erano con cerchi
Di rilucente tartaruga, il ſuolo
Toccando appena col robuſto bronzo.
Poſe una chiuſa porta, e ſcala a chiocciola
In guiſa lavorata, che naſcoſa,
Adattata alle coſte, quinci e quindi
L'inclito equeſtre aguato degli Achei
Portaſſe, e quella ſciolta, e ſempre ſalda

Εἴη σφιν καθύπερθεν ὁδὸς, κὴ νέρθεν ὁρᾶσαι.
Ἀμφὶ δέ μιν λευκοῖο κατ' αὐχένος, ἠδὲ γενείων, (1)
* * *
Ἄνθεσι πορφυρέοισι λύκοισιν ἀναγκαίοιο χαλινῷ
Κληΐσας (2) ἐλέφαντι κὴ ἀργυροδίνεϊ χαλκῷ.
Αὐτὸς (3) ἐπειδὴ πάντα κάμεν μενεδήϊον ἵππον,
Κύκλον εὐκνήμιδα ποδῶν ὑπέθηκεν ἑκάστῳ,
Εἱλκόμενος πεδίοισιν ὅπως πειθήνιος εἴη,
Μηδὲ βιαζομένοισι δυσέμβατον οἶμον ὁδεύῃ.
Ὡς ὁ μὲν ἐξήραπτο φόβῳ, κὴ κάλλεϊ πολλῷ,
Εὐρύς θ' ὑψηλός τε· τὸν οὐδέ κεν ἀρνήσαιτο,
Εἴ μιν ζωὸν ἔτευξεν (4), ἐλαυνέμεν ἵππιος Ἄρης.
Ἀμφὶ δέ μιν μέγα τεῖχος ἐλήλατο, μή τις Ἀχαιῶν
Πρίν μιν ἐπαθρήσειε, δόλον δ' ἀνάπτυσον ἀνάψῃ.

Οἱ

(1) Lacunam inter verſ 94 & 95. ita explet A.
Ἀμφὶ δὲ μιν λευκοῖο . . .
Ἄνθεσι πορφυρέοισι πίριξ ἴζωσιν ἰμάντων,
Καὶ σκολιῇς ἐλίκεσσιν ἀναγκαίοιο χαλινῷ
Κολλήσας ἐλέφαντι, κ. λ.
In Cod. B nulla defectus eſt nota.
(2) Κολλήσας. B. (3) Αὐτὰρ. A. B. (4) Ἔτιτμεν. A.

Fuſſe lor ſotto, e ſopra a girne ſtrada,
E intorno a lui dal bianco collo, e guance
* * * * *
Con fior purpurei al neceſſario freno
Chiudendo con avorio, e con argenteo
Rame. Or poich' egli tutto ebbe condotto
L'oſtil Cavallo, una aggiuſtata ruota
Poſe ſotto a ciaſcuna delle gambe,
Acciò tratto pe' pian, girevol foſſe,

Nè

Esset ipsis via sursum & deorsum proruendi.
Deinde vero undique ipsum circa cervicem candidam, & genas,

* * * *

Floribus purpureis lupatis necessarii freni
Ornavit ex *ebore, & aere argenteos vortices habente.*
Ipse postquam secundum *omnia absolvit hostilem equum,*
Suppossuit unicuique pedum rotam tibiis congruam,
Vt tractus in *campo, versatilis esset,*
Neque difficulter viam ambularet trahentibus Troianis.
Sic is quidem effulsit horrore, & decore multo,
Capaxque & excelsus ipse. *Eum vero neque recusasset*
Mars equestris agere, si fabricasset eum Epeus *vivum.*
Circa ipsum autem magnum murum excitarat Epeus, *ne quis Graecorum*
Prius ipsum adspiceret, & efferret dolum nondum vulgatum.

Ipsi

Nè a chi il tirava, via aspra facesse.
Così ei lampeggiava di spavento
E di molta bellezza, ed ampio, ed alto,
Cui ricusato non avria, se vivo
L' avesse fatto, guidar Marte equestre.
Ma lui d' un muro grande intorno cinse,
Ch' alcun de' Greci pria non lo mirasse,
E 'l non udito inganno rivelasse.

Ora

Οἱ δὲ Μυκηναίης Ἀγαμέμνονος ἐγγύθι νηὸς,
Λαῶν ὀρομένων (1) ὅμαδον καὶ κῦμα φυγόντες,
Ἐς βουλὴν βασιλῆες ἀνωλίσθησαν (2) Ἀχαιῶν.
Ἡ δὲ τανυφθόγγοιο (3) δέμας κήρυκος ἑλοῦσα,
Συμφράδμων Ὀδυσῆϊ παρίστατο θοῦρις (4) Ἀθήνη,
Ἀνδρὸς ἐπιχρίουσα μελίχροϊ νέκταρι φωνήν.
Αὐτὰρ ὁ δαιμονίῃσι νόον βουλῇσιν ἑλίσσων,
Πρῶτα μὲν ἑστήκει κενεόφρονι ἀνδρὶ (5) ἐοικὼς,
Ὄμματος ἀστρέπτοιο (6) βολὴν (7) ἐπὶ γαῖαν ἐρείσας.
Ἄφνω δ' ἀενάων ἐπέων ὠδῖνας ἀνοίξας,
Δεινὸν ἀνεβρόντησε, καὶ ἱερίης (8) ἅτε πηγῆς,
Ἐξέχεεν μέγα κῦμα (9) μελισταγέος νιφετοῖο·
Ὦ φίλοι, ἤδη μὲν κρύφιος λόχος ἐκτετέλεσται,
Χερσὶ μὲν ἀνδρομέῃς, αὐτὰρ (10) βουλῇσιν Ἀθήνης.
Ὑμεῖς δ', οἵ τε μάλιστα πεποίθατε κάρτεϊ χειρῶν,
Πρόφρονες ἀλκήεντι νόῳ καὶ τλήμονι θυμῷ

Σπέ-

(1) ὀρνυμένων. A. (2) ἀολλίσθησαν. A. (3) πανυφθόγγοιο. B. (4) θοῦρος. A. (5) φωτὶ. A. (6) ἀτρέπτοιο. A. (7) βουλὴν. B. ita explicat in versione Lectius. (8) ἠερίης. A. (9) λαῖτμα. (10) ἀνδρομέῃσιν, ἀτὰρ. A.

Ora appresso alla nave Micenese
D'Agamennone, i Regi degli Achei,
L'onda, e 'l rumor de' popoli fuggendo,
A far si ragunaro parlamento.
Presa figura di canoro araldo,
Consigliera ad Vlisse allato stava
Fiera Minerva, di quell'uomo ungendo
Con nettare melato la favella.
Quei ravvolgendo in cuor senni divini,
Pria stava in piedi a sciocco uomo simile,

Fic-

Ipſi vero ad navem Micenaeam Agamemnonis,
Populorum confluentium multitudinem, & undam
linquentes,
Ad conſilium reges Graecorum convenerunt.
Ipſa autem, corpus aſſumens praeconis canori,
Minerva adſtabat ſtrenua conſultori Vlyſſi,
Inungens vocem viri mellito nectare.
Verum ipſe mentem volvens divinis conſiliis,
Primum quidem ſtabat inſipienti viro ſimilis,
Ad terram figens obtutum oculi immobilis.
Subito vero aperiens fontes ſemper fluentium verbo-
rum,
Horribiliter fulminare viſus eſt, & veluti de *ſacro*
fonte,
Effudit magnum flumen nivis melliſluae.
O amici, iam quidem tectus ille *dolus abſolu-*
tus eſt,
Manibus quidem humanis, ſed conſiliis Minervae.
Vos vero, qui maxime fiditis robori manuum,
Promti intrepido pectore, & tolerante animo

Se-

Ficcando in terra i rai d'immobil occhio.
Di perenni parole a' chiuſi parti
Dando l'andar, tonava orribilmente,
E qual da ſacra fonte, fuor verſava
Vn groſſo flutto di melate nevi.
Amici, il cupo aguato è omai compiuto,
Con mani umane, e con voler di Palla.
Voi che in balía di man vi confidate,
Pronti con mente forte, ed alma ardita

Se-

Σπέσθε μοι· ὃ γὰρ ἔοικε πολὺν χρόνον ἐνθάδε ὄντας (1)
Μοχθίζειν ἀτέλεστα καὶ ἀχρέα γηράσκοντας·
Ἀλλὰ χρὴ ζώοντας ἀοίδιμον ἔργον ἀνῦσαι,
Ἢ θανάτῳ βροτόεντι κακοκλεὲς αἶσχος ἀλύξαι.
Ἡμῖν θαλπωραὶ προφερέστεραι, (2) ἢ περ ἐκείνοις·
Εἰ μή που σεσθοῖο, καὶ ἀρχαίοιο δράκοντος,
Καὶ καλῆς πλατάνοιο, καὶ ὠκυμόροις ἐπὶ τέκνοις
Μητέρος ἑλκομένης, ἀπαλῶν τε λάθεσθε νεοσσῶν.
Εἰ δὲ θεοπροπίῃσι γέρων ἀνεβάλλετο Κάλχας,
Ἀλλὰ σὺ ὡς Ἑλένοιο μετήλυθος ὀμφητῆρος
Μαντοσύναι καλέεσσιν ἑτοιμοτάτην ἐπὶ νίκην.
Τοὔνεκά μοι πείθεσθε, καὶ ἱππείην ἐπὶ νηδὺν
Θαρσαλέως (3) στεύδωμεν, ὅπως αὐτάγρετον ἄλγος
Τρῶες ἀταρβήτοιο θεῆς ἀτατήνορα τέχνην
Ἴλιον εἰσανάγωσιν, ἐὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Οἱ δ' ἄλλοι πρύμναια μεθίετε πείσματα νηῶν,

Πῦρ

(1) ἐνθάδ' ἐόντας. A. (2) προφερίστερα. A. (3) Θαρσαλίοι. A. B.

Seguitemi: che ben non è, che molto
Tempo quì ſtando noi ci conſumiamo
Senza concluſione travagliando,
E con frutto niuno quì invecchiando.
Ma duopo è vivi opra fornire eterna,
O con morte, e con ſangue onta fuggire.
Noi più, che lor, riſcaldan belle ſpemi.
Se a ſorta voi ſcordati non vi ſete
Della paſſera, e del dragone antico,
Del bel platano, e della madre tratta
Sopra i figliuoli ſuoi di preſta morte,
E de' pulcini pargoletti, e teneri.
Che ſe co' vaticin Calcante il vecchio

L'in-

Sequimini me: non enim decet longum tempus heic
exsistentes,
Laborare sine fine, & senescentes inutiliter,
Sed oportet viventes celebre opus perficere,
Aut morte cruenta turpe dedecus evitare.
Nobis Graecis *spes meliores* sunt, *quam illis* Troianis.
Nisi forte passeris, & antiqui draconis,
Et pulcrae platani, & super brevis vitae filios
Matris interfectae, & tenerorum pullorum obliti estis,
Si vero protraxit tempus *senex Calchas vaticiniis,*
Verumtamen etiam Heleni vatis advenae
Oracula vocant nos *ad victoriam certissimam.*
Propterea obtemperate mihi, & equinam in alvum
Audacter properemus, ut spontaneum malum,
Fallacem artem intrepidae deae Minervae *Troiani*
In Ilium introducant, suum malum amplexantes.
Vos *vero alii laxate rudentes extremos navium,*
Ignem

L' indugiò, or d' Eleno, ch' a noi venne
Oracolista, predizion ci chiama
A una sicurissima vittoria.
Però ubbidite me, e nell' equestre
Ventre andianne pur su speditamente,
Acciò a occhi veggenti il lor dolore,
E l' ingegno, che gabba le persone,
I Troian della Dea senza paura,
Introducano in Ilio, il proprio male
Accarezzando intorno, ed abbracciando,
Voi altri andar lassate dalle navi
I poppesi lor cavi, alle intrecciate

Ten-

Πῦρ ἴδιον πλεκτῆσιν ἐνὶ κλισίῃσι βαλόντες·
Ἰλιάδος δὲ λιτόντες ἐρημαίην χθονὸς ἀκτὴν,
Πλώετε πανσυδίῃ ψευδώνυμον οἶκαδε νόςον,
Εἰσόκεν εὐόρμου τετανυσμένου ἐκ περιωπῆς
Τ'μμι συναγρομένοις ἐπὶ γείτονος αἰγιαλοῖο (1)
Σημαίνῃ παλίνορσον ἐπὶ πλόον ἑσπέριον πῦρ.
Καὶ τότε μήτέ τις ὄκνος ἐπειγομένων ἐρετάων
Γιγνέσθω, μήτ' ἄλλο φόβῳ νέφος, οἷά τε νύκτες
Ἀνθρώποισι φέρουσιν ἐλαφροῦ δείματα θυμοῦ.
Ἔ"ςω δὲ προτέρης ἀρετῆς ἐμφύλιος αἰδώς·
Μήτέ τις αἰσχύνειεν ἐὸν κλέος, ᾧ κεν (2) ἕκαςος
Ἄ"ξιον ὧν ἐμόγησε λάβοι γέρας ἵππους ἀνδρῶν. (3)
Ὡ"ς φάμενος βυλῆς ἐξήϊε· (4) τοῖο δὲ μύθοις (5)
Πρῶτος ἐφωμάρτησε Νεοπτόλεμος θεοειδὴς,
Πῶλος ἅτε δροσόεντος ἐπειγόμενος πεδίοιο,
Ὅ"ς τε νεοζυγίεσσιν ἀγαλλόμενος φαλάροισιν,

Ἔ"φθα-

(1) Haec lectio eſt Codicis A. eamque uti optimam in texturam induximus. (2) ὅς κεν. A. (3) λάβῃ γέρας ἱππουριάων. A. (4) ἐξήχιτο. A. (5) μύθῳ. B.

Tende mettendo il fuoco; e abbandonando
Dell' Iliade terra il lido, in truppa
A caſa navigate con ritorno
Di falſa voce; finoacchè da un' alta
Vedetta di bel luogo alla marina
Sicuro e ſteſo, a voi inſieme uniti
A' vicin lidi, a navigare addietro
Tornando, faccia cenno il fuoco a ſera.
E allor non fia pur minimo indugio,
E a tutta voga i remator s' arranchino;
Nè nube di timore altra ne ſia,

Qua-

Ignem proprium in tentoria exſtructa iacientes:
Deſertum autem litus Troianae terrae linquentes,
Navigate omni ſtudio domum ad *conſictum reditum.*
Donec e ſpecula litoris eminentis,
Vobis congregatis ad vicina litora
Signum det nocturnus ignis ad navigationem retrogradam.
Et tunc neque ceſſatio aliqua urgentium remigum
Fiat, neque alia ſit *timoris nubes, cuiuſmodi noctes*
Hominibus ferunt terrores trepidi animi.
Sit vero vobis pudor ingenitus prioris virtutis:
Neque quis dedecoret ſuam gloriam, ut unuſquiſque
Dignum laboribus ſuis accipiat honorarium, equos hoſtium.
Sic loquutus e concilio exibat. Eius vero verba
Primus inſequutus eſt Neoptolemus divinus,
Quemadmodum pullus feſtinans per *roſcidum campum,*
Qui quidem novis phaleris ſuperbiens,

Prae-

Quali agli uomini apportano le notti,
Di lieve cuor paure, ed iſpaventi.
Del primier ſia valor tra voi vergogna;
Nè alcun ſporchi ſua gloria; onde ognuno
Degno di ſua fatica guiderdone
Ne riporti, degli uomini i cavalli.
Sì detto, ſe n'uſciva ei dal Conſiglio;
E a'ſuoi detti primier ne venne dietro
Di divino ſembiante Neottolemo,
Qual puledro, che in piano rugiadoſo
Frettoloſo ſen corre, che ſuperbo
Della ſua bardatura a nuovo giogo,

Pre-

Ἔφθασε κὴ μάςιγα κὴ ἡνιοχῆος ἀπειλήν.
Τυδείδης δ' ἐπόρουσε Νεοπτολέμῳ Διομήδης,
Θαυμάζων, ὅτι τοῖος ἔην κὴ πρόσθεν Ἀχιλλεύς.
Ἕσπετο κὴ Κυανίππος, ὃν εὐπατέρεια Κομαιθὼ
Τυδῆος (1) ϑαλάμοιο μινυϑαδίοιο τυχοῦσα,
Ὠκυμόρῳ τέκε παῖδα σακεσπάλῳ Αἰγιαλῆϊ.
Ἕσχεν Μενέλαος· ἄϊεν δέ νιν ἄγριος ὁρμὴ
Δηϊφόβῳ ποτὶ δῆριν, ἀτηνέϊ δ' ἔζετο ϑυμῷ, (2)
Δεύτερον ἁρπακτῆρα γάμου λελιημένος εὑρεῖν.
Τῷ δ' ἐπὶ Λοκρὸς ὄρουσεν, Οἰλῆος ταχὺς υἱὸς,
Εἰσέτι ϑυμὸν ἔχων πεπνυμένον, οὐδ' ἐπὶ κούραις
Μαργαίνων ἀϑέμιςον. ἀνέςησεν δὲ κὴ ἄλλον
Κρητῶν Ἰδομενῆα μεσαιπόλιον βασιλῆα.
Νεςορίδης δ' ἅμα τοῖσιν ἔβη κρατερὸς Θρασυμήδης,
Καὶ Τελαμώνιος υἱὸς ἐκηβόλος ἦϊε Τεῦκρος·

Εὖ-

(1) Τυδῆς. A. (2) Ita locum hunc ex lectione utriusque Codicis reddendum duximus, quum aliter Lectius legat.

Previen la forza, e del cocchier le grida.
E appreſſo Neottolemo Tidide
Diomede moſſe, in ſe maravigliando,
Ch' era anco prima così fatto Achille.
Cianippo ſeguio, che Cometo
Di gentil padre nata, e di Tideo
Per poco tempo il talamo godendo,
Partorì figlio al vibrator di ſcudo,
Ma ben di preſta morte Egialeo.
E fuvvi Menelao, cui traportava
Vn impeto beſtiale, che con cruda
Alma cercava lite con Deifobo,

Del

Praevenit & flagellum & equitis increpationem.
Tydei autem filius Diomedes ſubſequutus eſt Neopto-
lemum,
Eum *admiratus, quia talis fuerat etiam prius*
Achilles.
Sequebatur etiam Cyanippus, quem generoſa Comae-
tho,
Tydei nuptias breves ſortita,
Peperit filium bellicoſo, ſed *brevis vitae Aegialeo.*
Adfuit etiam Menelaus; incitabat vero ipſum ferox
impetus
Ad contentionem cum Deiphobo, gravique aeſtuabat
ira,
Cupiens invenire alterum uxoris ſuae *raptorem.*
Poſt hunc prodiit Locrenſis Aiax, *acer filius Oilei,*
Adhuc habens animum prudentem, neque in puellis
Inſaniens illicite. Suſcitavit vero etiam alium
Idomenea Cretenſium regem ſemicanum.
Cum his etiam Neſtorides ibat fortis Thraſymedes,
Ibat etiam *Teucer iaculator, Telamonis filius,*

Eu-

Del matrimonio il rapitor ſecondo
Agognando trovare. Ed appo lui
Sorſe il Locro d' Oileo rapido figlio,
Che per anco tenea ſaputo cuore,
Nè diſoneſtamente egli impazziva
Sulle donzelle; e fè levarſi un altro
De' Creti Idomeneo il Re brinato.
Traſimede Neſtoride con loro
In compagnia n' andò, il valoroſo;
Ed andò Teucro, Telamonio figlio,

Εὔμηλος· (1) μετὰ τόνδε θεοπρόπος ἔσσυτο Κάλχας,
Εὖ εἰδὼς, ὅτι μόχθον ἀμήχανον ἐκτελέσαντες
Ἤδη Τρώϊον ἄσυ καθιππεύοισιν Ἀχαιοί.
Οὐδὲ μὲν ὐδ' οἱ ἔλειφθεν ἀποσραφέντες ἀρωγῆς,
Δημοφόων (2) τ', Ἀκάμας τε, δύω Θησήϊα τέκνα· (3)
Ὀρτυγίδης Ἀντιλος, ὃν αὐτόθι τεθνειῶτα
Ἵππῳ δακρύσαντες ἐνὶ κτερέϊξαν Ἀχαιοί·
Πηνέλεώς τε, Μέγης τε, καὶ Ἀντιφάτης ἀγαπήνωρ,
Ἰφιδάμας (4) τε, καὶ Εὐρυδάμας, Πελίαο γενέθλη·
Τόξῳ δ' Ἀμφιδάμας κεκορυθμένος· ὕσατος αὖτε
Τέχνης ἀγλαόμητις ἐῆς ἐπέβαινεν Ἐπειός.
Εὐξάμενοι δὲ ἔπειτα Διὸς γλαυκώπιδι κούρῃ,
Ἵππειην ἔσπευδον ἐς ὁλκάδα· τοῖσι δ' Ἀθήνη
Ἀμβροσίῃ (5) κεράσασα θεῶν ἐκόμισσεν ἐδωδὴν
Δεῖπνον ἔχειν, ἵνα μή τι πανημέριοι λοχόωντες,

Τει-

(1) Inter verſ. 168. & 169. hunc inſerit A.
Τοῖσι δ' ἐπ' Ἀδμήτοιο παῖς πολύϊππος ἀνέστη
Εὔμηλος ....
(2) Inter hunc & ſuperiorem verſum hic legitur in A.
Εὐρύπυλός τ' εὐαρμοσίδης, ἀγαθός τε Λεοντεύς. (ſeu Λεοντάς.)
(3) δοιὼ Θησῆα τεκνὼ. B. (4) Ita leginus duce utroque Codice.
(5) Ἀμβροσίην. B.

Saettatore; Eumelo, e dopo lui
Calcante l'indovino ne veniva,
Sapendo ben, che omai condotta a fine
La dubbia ineſtricabile fatica,
Cavallata faran ſovra di Troia,
E così al fin la prenderan gli Achivi.
Nè indietro ſi rimaſero lontani
Dal dare aita, due Teſeii figli,
Demofoonte, ed Acamante: Anticlo

Or-

Eumeluſque. Poſt hunc vero properabat Calchas vates,
Bene intelligens, quod labore immenſo abſoluto,
Graeci tandem Troianam urbem equo invaſuri eſſent.
Neque vero & hi relicti ſunt, averſi ab auxilio,
Demophoon & Acamas, duo Theſei filii:
Et Ortygides Anticlus, quem ibi mortuum
In equo lugentes ſepelivernnt Achivi;
Peneleus quoque, & Meges, & Antiphates magnanimus;
Iphidamaſque, & Eurydamas, Peliae proles,
Amphidamas etiam arcu eximius. Tandem vero ultimus
Prudens Epeus ſuum conſcendit opificium,
Poſtea autem votis factis caeſiae filiae Iovis,
Feſtinabant ad navim equinam. Ipſis autem Minerva
Attulit deorum cibum, temperans eum *ambroſia,*
Vt epulum haberent, ne per totum diem inſidiantes,
Exhau-

Ortigide, che quivi eſſendo morto,
Nel Caval lagrimando il ſeppelliro
Gli Achei; e Peneleo, e Megete,
E Antifate amadore di fortezza;
Iſidamante, Euridamante, prole
Di Pelia, e Anſidamante armato d'arco;
E l'ultimo di gaio illuſtre ſenno
Nella macchina ſua ſalinne Epeo.
Fatta poi la preghiera all'occhiazzurra
Vergin, di Giove figlia, s'affrettaro
Nella nave da carco cavallina.
A coſtoro Minerva con ambroſia
Miſchiando degli Dei recò il mangiare,
Perchè aveſſer da pranzo; affinchè tutto
Vn dì ſtando in aguato sì rinchiuſi,

Τειρόμενοι βαρυδείην ἀτερπέϊ γούνατα (1) λιμῷ.
Ὡς δ' ὁπότε κρυμοῖσιν (2) ἀελλοπόδων νεφελάων
Ἦρα παχνώσασα χιὼν ἐπάλυνεν ἀρούρας,
Τηκομένη δ' ἀνέηκε πολὺν ῥόον· οἱ δ' ἀπὸ πέτρης
Ὀξὺ καταθρώσκουσι (3) κυβιστητῆρι κυδοιμῷ,
Δοῦπον ὑποπτήξαντες ὀρειτρεφέος ποταμοῖο,
Θῆρες, ἐρωήσαντες ὑπὸ πτύχα κοιλάδος εὐνῆς,
Σιγῇ φρικαλέῃσιν ἐπὶ πλευρῇσι μένοντες, (4)
Τλήμονες ἐκδέχαται πότε παύεται ὄμβριμον ὕδωρ.
Ὣς εἶγε γλαφυροῖο διὰ ξυλόχοιο θορόντες
Ἀτλήτους ἀνέχοντο πόνους ἀκμῆτες Ἀχαιοί.
Τοῖσι δ' ἐπεκλήϊσε θύρην ἐγκύμονος ἵππου
Πιδὸς ἀτεκμάρτοιο λόχου (5) πυλαωρὸς Ὀδυσσεύς.
Αὐτὸς δ' ἐν κεφαλῇ σκοπὸς ἕζετο· τῷ δὲ οἱ ἄμφω (6)
Ἀτρεῖδαι ἐκέλευσαν ὑποδρηςῆρας Ἀχαιοὺς

Χῦ-

(1) Πιερίμενοι βαρύθειαν ἀ. γύναισι. B. (2) κρυμοῖσιν. A. (3) καταθρώσκουται. A. καταθρώσκοντες. B. (4) μίνυσι. B. & A. qui inter hunc, & sequentem versum, alium inserit, nimirum:

Πικρὰ δὲ πειράοντες ὀιζυρῆς ὑπ' ἀνάγκης.

(5) δόλε. A. (6) Hunc locum ita exhibet A.

—— τὼ δὲ οἱ ἄμφω
Ὀφθαλμὼ πεδίοντες ἐλάνθανον ἐκτὸς ἰόντας.
Ἀτρείδης δ' ἐκέλευσεν ὑποδρ..

Da disgustosa fame consumati
Le ginocchia a aggravar non si venissero.
Come quando da' freddi delle nubbi,
Che an di procella a guisa il piè veloce,
Densando l' aer, la neve i campi asperge,
Che strutta gran torrente giù tramanda;
E dal masso con torno strepitoso
Saltan rapidamente, paventando

Exhauſti gravarent genua ſua *ingrata fame.*
Quemadmodum autem, quando frigoribus velocium 185
nebularum
Nix condenſans aërem conſperſit terras,
Liquefacta autem demiſit magnum flumen: ipſae vero de petra
Celeriter deſiliunt praecipiti ſaltu,
Strepitum pertimeſcentes montani fluminis,
Ferae, & diffugientes ſub declive cavae cavernae, 190
Tacite manentes iuxta latera horrenda montis,
Miſerae exſpectant quando deſitura ſit pluvialis aqua:
Sic ipſi quidem ruentes per concavum equum
Achivi indefeſſi ſuſtinebant infinitos labores.
His vero clauſit ianuam praegnantis equi 195
Fidus Vlyſſes portitor occulti doli.
Ipſe in capite ſpeculator ſedebat: ei autem ambo
Atridae praeceperunt, ut miniſtri Achaei

Cir-

Il ſuon del fiume di montagne allievo,
Gli animai, che riparanſi di ſotto
A una falda di concavo covile,
Stando in ſilenzio nelle coſte orrende
Della piena il reſtar ſoffrendo attendono;
Così quei per lo cavo lavorato
Boſco ſaltando, gl' indefeſſi Achei
Soſteneano fatiche intollerabili.
Del gravido Caval lor chiuſe l' uſcio,
Dell' aguato inviſibil portinaro
Fedele Vliſſe; ei ſpia ſedeva in teſta.
Ed ambedue gli Atridi gli ordinaro,
Che i guaſtatori Achei muro di pietra

Χῦσαι λάϊνον ἔρκος ἐϋγνάμπτοισι μακέλλαις,
Ἵ'ππος ὅπερ κεκάλυπτο. Θέλεν δέ ἑ γυμνὸν ἐᾶσαι,
Τηλεφανὴς ἵνα πᾶσιν ἐὴν χάριν ἀνδράσι πέμπῃ.
Καὶ τὸ μὲν ἐξελάχαινον ἐφημοσύνῃ βασιλῆος.
Ἡ'έλιος δ' ὅτε νύκτα παλίνσκιον ἀνδράσιν ἕλκων,
Ἐ'ς δύσιν ἀχλυόπεζαν ἐκηβόλον ἔτραπεν ἠῶ,
Δὴ τότε κηρύκων ἐπεκίδνατο λαὸν (1) ἀϋτὴ
Νῆας ἐϋκριεροὺς, ἀνά τε πρυμνήσια λῦσαι.
Ἔ'νθα δὲ πευκήεντος ἀνασχόμενοι πυρὸς ὁρμὴν,
Ἔ'ρκεά τε πρήσαντες ἐϋσταθέων κλισιάων,
Νηυσὶν ἀναπλώεσκον ἀπὸ Ῥ'οιτιάδος ἀκτῆς, (2)
Γλαυκὸν ἀναττύσσοντες ὕδωρ Ἀ'θαμαντίδος Ἔ'λλης.
Μοῦνος δὲ πληγῇσιν ἐκύσια γῆα χαραχθεὶς
Αἰσιμίδης ἐλέλειπτο Σίνων, ἀπατήλιος ἥρως,
Κρυπτὸν ἐπὶ Τρώεσσι δόλον κὴ πήματα κεύθων.

Ὡ'ς

(1) λαῶν. B. Inter hunc & ſequentem, alius inſeritur verſus in Animirum:

Φεύγειν ἀγγιλίεσσα, καὶ ἑλκέμεν εἰς ἄλα κοιλήν,

quae lectio non inelegans. (1) Heic quoque alius adiungitur verſus ab eodem Cod. A. locum, quo ſe Graeci receperunt, indigitans, nimirum:

Ὅ'ρμων ἐς ἀντιπέραιον ἐϋσταθέων Τενέδοιο.

Colle ben curve zappe vi piantaſſero,
Che 'l Cavallo ne fuſſe ricoperto.
E volea quello nudo ivi laſſare,
Acciocchè di lontan veduto a tutti
Gli uomini la ſua grazia tramandaſſe.
E quel, del Rè per ordine, zapparo.
Or quando il ſol traendo all' uom la notte,
Che coll' ombra ritorna, la raggiante
Aurora volſe al tenebroſo occaſo,
Allor la voce degli araldi ſperſesi

Pel

Circumfunderent lapideum vallum acutis ligonibus,
Equum quod quidem occultaret. Volebat autem nudum relinquere equum,
Conſpicuus ut omnibus hominibus ſuum decus exhiberet.
Et illud quidem effoderunt mandato regis.
Quum vero ſol hominibus adferens noctem umbroſam,
Convertiſſet auroram ſplendidam ad occaſum tenebroſum,
Tunc ſane diſperſa eſt vox praeconum per populos,
Vt ſolverent naves veloces & rudentes.
Ibi vero ſuſtollentes picei ignis impetum,
Et propugnacula incendentes firmorum caſtrorum,
Navibus renavigabant de Rhoeteo litore,
Caeſiam ſecantes aquam Athamantidis Helles.
Solus vero ſponte membra ſauciatus plagis
Relictus fuerat Aeſimides Sinon, fraudulentus heros,
Occultum contra Troianos dolum, & nocumenta abſcondens:

Quem-

Pel popol, ſcioglier le ben preſte navi;
E i canapi poppeſi. Allor levando
L'empito in alto del pecioſo fuoco,
E delle ſalde tende le trincee
Incendiando, ſi riviaggiavano
Colle lor navi dal Reziaco lito,
La glauca acqua d'Elle d'Atamante
Rifendendo. Ma ſolo a poſta concio
Le membra di ferite l'Eſimide
Sinone era rimaſo, eroe ingannevole;
Coperto dolo contro de' Troiani,
E danni naſcondendo. Come quando

Ὡς δ' ὁπότε ϛαλίκεσσι λίνον περικυκλώσαντες
Θηρσὶν ὀρειπλανέεσσι λόχον περίοπτον (1) ἔπηξαν
Ἀνέρες ἀγρευτῆρες· ὁ δὲ κριδὸν οἶος ἀπ' ἄλλων
Λαθριδίως (2) πυκινοῖσιν ὑπὸ πτόρθοισι δέδηκεν (3)
Δίκτυα, παπταίνων ἄγρην (4) θηροσκόπος ἀνήρ·
Ὣς τότε λωβητοῖσι περίϛικτος μελέεσσι,
Τροίῃ λυγρὸν ὄλεθρον ἐμήδετο· καδδέ οἱ ὤμους
Ἕλκεσι ποιητοῖσιν ἐπέῤῥεε νήχυτον αἷμα.
Ἡ δὲ περὶ κλισίῃσιν ἐμαίνετο παννυχίη φλὸξ,
Καπνὸν ἐρευγομένη ἐριδινέα φοιτάδι ῥιπῇ.
Ἥφαιϛος δ' ἐκέλευεν ἐρίβρομος· ἐκ δὲ θυέλλας
Παντοίας ἐτίνασσεν ἐπιπνείουσα ϗ αὐτὴ (5)
Μήτηρ ἀθανάτοιο πυρὸς φαεσίμβροτος Ἥρη.
Ἤδη δὲ Τρώεσσι ϗ Ἰλιάδεσσι γυναιξὶ
Δήϊον ἀγγελέουσα φόβῳ (6) σημάντορι καπνῷ,
Ὄρ-

(1) πολυωπὸν. A. (2) λαθρίδιος. A. (3) δεδηκὼς Δίκτυα παπταίνων ἔλαθεν θηρ.... A. (4) omittit ἄγρην B. (5) ἐπίπνυέ γε καὶ ἀϋτή. B. Nos lectionem Codicis A sequuti sumus (6) ἀγγέλλουσα φόβον. A. in quo versus hic sequenti postponitur.

La ragna colle stagge intorno messa,
Agli animai, che scorrono pe' monti,
Vn circospetto aguato ne ficcaro
Vomini cacciatori; ed uno scevro
Dagli altri, sol, nascosamente sotto
La folta macchia racquattato stanne
Alle reti, osservandone la caccia,
Vn uomo spiatore d' animali.
Così allora marchiato nelle membra
Malconce, macchinava a Troia acerba
Ruina; e sì per gli omeri scorrea

Da

Quemadmodum vero quando vallis rete circumdantes,
Feris montanis dolum circumſpecte ſtruxerunt
Viri venatores; unus vero ſeorſim ſolus ab aliis
Occulte ſub denſis ramis latet,
Vir ſcilicet *venator retia ſpectans:*
Sic tunc ſtigmatis notatus membris ſauciis
Troiae triſte exitium ſtruebat Sinon: *per humeros autem ipſi*
De vulneribus factis defluebat non effuſus cruor.
Ceterum flamma circa tentoria furebat per noctem totam,
Fumum eructans valde vorticoſum ingenti impetu.
Vulcanus enim id *iubebat graviſonus; & procellas*
Varias excutiebat inſufflans etiam ipſa
Iuno mater lucida immortalis ignis.
Iam vero Troianis & Iliadibus mulieribus
Hoſtile quid *annuntians* cum *timore, ſignificatore fumo,*

Fama

Da fatte piaghe non verſato ſangue.
E intorno a' padiglioni infuriava
Tutta notte la fiamma, di per tutto
Ruttando nodi di ravvolto fumo.
Vulcano altifremente comandava,
E varie ſconquaſſava le procelle,
E vi ſoffiava infin dell' immortale
Fuoco madre Giunon, luce a' mortali.
Alle Troiane omai, ed alle Iliadi
Coſa oſtile annunziando con terrore,
Col fumo accennator, ſotto il mattino

Buio

Ὄρθρον ὑπὸ σκιόεντα πολύφροος ἤλυθε φήμη.
Αὐτίκα δ' ἐξέθορον πυλέων πετάσαντες ὀχῆας
Πεζοί θ' ἱππῆές τε, κὴ ἐς πεδίον προχέοντο,
Διζόμενοι μή πώ τις ἔην δόλος ἄλλοθ' (1) Ἀχαιῶν.
Οἱ δὲ βοῦς ὑρῆας ὑποζεύξαντες ἀπήναις,
Ἐκ πόλιος κατέβαινον ἅμα Πριάμῳ βασιλῆϊ
Ἄλλοι δημογέροντες· ἐλαφρότατοι δ' ἐγένοντο
Θαλπόμενοι περὶ παισὶν, ὅσους λίπε φοίνιος Ἄρης,
Ὀσσόμενοι κὴ γῆρας ἐλεύθερον. οὐ μὲν ἔμελλον
Γηθήσειν ἐπὶ δηρόν· ἐπεὶ Διὸς ἦλυθε (2) βυλή.
Οἱ δ' ὅτε τεχνήεντος ἴδον δέμας αἰόλον ἵππου,
Θαύμασαν ἀμφιχυθέντες, ἅτ' ἠχήεντες ἰδόντες
Αἰετὸν ἀλκήεντα περικράζυσι (3) κολοιοί.
Τοῖσιν δὲ τρηχεῖα ἐ ἄκριτος ἔμπεσε βυλή·
Οἱ μὲν γὰρ, πολέμῳ βαρυπενθέϊ κεκμηῶτες,
Ἵππον ἀπεχθήραντες, ἐπεὶ πέλεν ἔργον Ἀχαιῶν;
Ἡ δε-

(1) ἄλλως. A. ἄλλως τ' B. (2) ἤθελε. A. (3) περικλάζυσι. A.

Buio ne venne ſtrepitoſa fama.
Toſto uſcir dalle porte ſpalancate
Fanti, e cavalli, e al pian ſi roveſciavano;
Tracciando, che non fuſſe in alcun luogo
Degli Achei qualche inganno. Or preſti muli
Mettendo ſotto a i carri, da cittade
Con Priamo Rege inſieme ne calavano
Gli altri del popol vecchi, e fur lieviſſimi;
Feſta facendo pe' figliuoli, quanti
Marte ſanguigno lor laſciati avea;
Franca mirando ancora lor vecchiezza.
Non eran per goder già molto tempo,
Che di Giove era giuntone il decreto.

Or

Fama venit multiſona ſub crepuſculum umbroſum.
Mox vero exſiliebant pandentes ſeras portarum,
Pedites & equites, & in campum effundebantur,
Veſtigantes, ne forte quis eſſet alicubi dolus Achivorum.
Veloces autem mulos iungentes curribus,
Ex urbe deſcendebant cum Priamo rege
Alii ſenes in populo: expeditiſſimi autem erant
Laetantes propter filios, quoſcumque reliquiſſet ipſis
ſuperſtites *Mars cruentus,*
Videntes etiam ſenectutem ſuam *liberam. Non utique debebant*
Gaudere ad longum tempus: quandoquidem Iovis decretum aderat.
Ipſi vero Troiani *poſtquam vidiſſent corpus pictum artificioſi equi,*
Admirati ſunt circumfuſi: quemadmodum ſtriduli videntes
Aquilam robuſtam circumſtrepunt graculi.
Porro ipſis aſperum & dubium incidit conſilium:
Alii enim, defatigati bello luctuoſo,
Equum exoſi, quod eſſet opus Graecorum,

Vo-

Or quando vider del Cavallo ad arte
Fabbricato il dipinto e vario corpo,
Meravigliaro, ſparſigli d' intorno:
Qual gracchian gracci ſtrepitoſi attorno
A una viſta da loro aquila brava.
Cadde in lor mente un conſiglio aſpro e dubbio,
Che parte ſtracchi della triſta guerra
Apportatrice di gravoſi duoli,
Odiando il Caval, qual opra Greca,

Vo-

Ἤθελον ἢ δολιχοῖσιν ἐπὶ κρημνοῖσιν ἀράξαι,
Ἠὲ ἁμφιτόμοισι διαῤῥῆξαι πελέκεσσιν.
Οἱ δὲ, νεοξέστοιο πεποιθότες ἔργμασι τέχνης,
Ἀθανάτοις ἐκέλευον ἀρήϊον ἵππον ἀνάψαι,
Τέρας Ἀργείοισι (1) μόθου σημήϊον εἶναι.
Φραζομένοις δ' ἐπὶ τοῖσι παναίολα γυῖα κομίζων
Γυμνὸς ἐπὲρ πεδίοιο φάνη κεκακωμένος ἀνήρ·
Αἵματι δὲ σμώδιγγες ἀεικέα (2) βεβριθυῖαι,
Ἴχνια λωβήεντα θοῶν ἀνέφαινον ἱμάντων.
Αὐτίκα δὲ Πριάμοιο ποδῶν προπάροιθεν ἐλυσθεὶς,
Γήρεσίκις παλάμῃσι παλαιῶν (3) ἥψατο γούνων·
Λισσόμενος δὲ γέροντα, δολοπλόκον ἴσχετο (4) μῦθον·
Ἄνδρα μὲν Ἀργείοισιν ὁμόπλοον εἴ μ' ἐλεήσεις; (5)
Τρώων δὲ ῥυτῆρα (6) κὴ ἄρσεως εἴ με σαώσεις,
Δαρδανίδη σκηπτοῦχε, κὴ ὕστατον ἐχθρὸν Ἀχαιῶν;

Οἷά

(1) Ἀργείοιο. A. (2) ἀεικέϊ. A. (3) Vocem παλαιῶν ad explendam verſus lacunam ex utroque Codice deſumſimus. (4) ἴαχε. A. ἄχε. B. (5) ἐλεήρεις. A. (6) ῥυστῆρα. A.

Voleanlo, o in lunghi precipizi frangere,
O ſpezzar colle ſcuri a doppio taglio.
E parte nel lavoro della macchina
Di freſco lavorata confidati,
Erano di penſier, che s' offeriſse
Il Marzial Cavallo agl' immortali;
Perchè agli Argivi in avvenire ei fuſſe
Segnal di guerra. Or mentre ei fean conſulta,
Portando vaie ſtoriate membra,
Nudo ſul campo apparve il mal concio uomo:
Ed i lividi carichi di ſangue
Diſconvenevolmente, de' velocì

Su-

Volebant aut in longis praecipitiis perdere,
Aut etiam aperire ancipitibus ſecuribus.
Alii vero, confiſi artificiis nuperfacti operis,
Hortabantur equum illum *Martium diis conſecrare,*
In poſterum ut eſſet Graecis ſignum belli.
Deliberantibus vero de his, deformata membra gerens
Per campum apparuit vir quiſpiam *nudus, miſereque adfectus:*
Sanguine vero vibices indecenter refertae
Oſtendebant veſtigia dira vehementium flagellorum.
Mox autem ante pedes Priami volutus,
Supplicibus manibus attigit eius genua:
Precibus vero rogans ſenem, doloſum promebat ſermonem:
Mene, virum Graecis ſocium navigationis, miſereberis?
Mene, Troianorum & urbis ſervatorem, ſervabis,
Dardanide imperator, & nunc tandem hoſtem Achaeorum?

Sic

Sugatti l' oltraggioſe orme ſcoprieno,
Toſto proſtrato avanti a' piè di Priamo,
Toccò i ginocchi colle palme umili,
E al vecchio accomandandoſi, diè fuore
Vn ragionar teſſuto di menzogne:
Vom d' Argivi compagno in navigando,
Domin, ſe tu vorrai me compatire?
De' Troiani, e Città liberatore,
Domin, ſe tu vorrai me conſervare,
Dardanide ſcettrato, e che pur ſono
In queſto eſtremo degli Achei nimico?

Così

Οἵά με λωβήσαντο θεῶν ὅτιν ὐκ ἀλέγοντες,
Οὐδὲν ἀλιτραίνοντα, κακοὶ κὴ ἀπηνέες αἰεί.
Ὡς μὲν Ἀχιλλῆος γέρας ἥρπασαν Αἰακίδαο·
Ὣδε Φιλοκτήτην ἔλιπον πεπεδημένον ὕδρῳ·
Ἔκτειναν δὲ καὶ αὐτὸν ἀγασσάμενοι Παλαμήδην.
Καὶ νῦν οἷά μ' ἔρεξαν (1) ἀτάσθαλοι, οὕνεκα φεύγειν
Οὐκ ἔθελον σὺν τοῖσι, μένειν δ' ἐκέλευον ἑταίρους;
Οἱ δὲ, νεῶν (2) πληγῇσιν ἀτασθαλίῃσι τυπέντες, (3)
Εἵματα μέν μ' ἀπέδυσαν, (4) ἀεικελίῃσι δ' ἱμάσθλοις
Πᾶν δέμας ὠτήσαντες, ἐπὶ ξείνῃ λίτον ἀκτῇ.
Ἀλλὰ, μάκαρ, πεφύλαξο Διὸς σέβας ἱκεσίαο·
Χάρμα γὰρ Ἀργείοισι γενήσομαι, εἴ κεν ἐάσῃς (5)
Χερσὶν ὑπὸ Τρώων ἱκέτην κὴ ξεῖνον ὀλέσθαι.
Αὐτὰρ ἐγὼ πάντεσσιν ὑπάρχιος ἔσσομαι ὑμῖν,
Μηκέτι δειμαίνειν πόλεμον παλίορσον Ἀχαιῶν.

Ὡς

(1) ἔιρξαν. A. ἔρξαν. B. (2) νέων. A. νεῶν. B. (3) δαμέντες. A. (4) Ita edidimus, uti habet optime A. (5) ἐάσεις. B.

Così m' an concio, non curando i Dei,
Che niun male ò fatto, eſſi malvagi,
E diſpietati ſempre; così il premio
Dell' Eacide Achille ne rapiro;
E cosi Filottete abbandonaro,
Dal ſerpente legato; e invidiando
Vcciſero lo ſteſſo Palamede.
Ed ora a me quai coſe fer gl' iniqui,
Perch' io con lor fuggir non volli, e a ſtare
I compagni eſortava? Or per triſtizie
Di giovani, battendone a flagello,
Calar le veſti, e con ſozze sferzate
Tutto il corpo ferendo, ne laſciaro

Su

Sic me laeſerunt deorum metum non curantes,
Nihil peccantem, ipſi improbi, & immiſericordes
ſemper.
Sic Achillis Aeacidae honorarium munus rapue-
runt:
Sic Philocteten reliquerunt colubro impeditum:
Interfecerunt etiam invidi ipſum Palamedem.
Nunc & mihi qualia fecerunt iniqui, quia fugere
Non volebam cum ipſis, ſed manere iubebam ſo-
cios!
Qui adficientes me plagis improbitate iuvenum
Veſtes exuerunt, diris vero flagris
Totum corpus caedentes, in peregrino litore reli-
querunt.
Ceterum, o beate Priame, *obſerva Iovis ſupplicis*
reverentiam.
Gaudium enim Graecis fuero, ſi ſiveris
Supplicem & hoſpitem me perire ſub manibus Tro-
ianorum.
Verum ego omnibus vobis ſponſor ero,
Vt non amplius metuatis bellum redintegratum Grae-
corum.

Sic

Su peregrino lido. Ora, o beato,
Di Giove ſopra i ſupplicanti, guarda
L'onore; che ludibrio io fia agli Argivi,
Se tu permetterai, che dalle mani
Troiane pera un foreſtiero, un ſupplice.
Ben io a tutti voi ſicurtà fia,
Di non più paventar, che degli Achei
Vn'altra volta a voi rieda la guerra.

Diſſe

Ὣς φάτο. τὸν δ' ὁ γέρων ἀγανῇ μειλίξατο φωνῇ·
Ξεῖνε, σὲ μὲν Τρώεσσι μεμιγμένον οὐκ ἔτ' ἔοικε
Τάρβος ἔχειν· ἔφυγες γὰρ ἀνάρσιον ὕβριν Ἀχαιῶν,
Αἰεὶ δ' ἡμέτερος φίλος ἔσσεαι· οὐδέ σε πάτρης,
Οὐδὲ πολυκτεάνων θαλάμων γλυκὺς ἵμερος αἱρεῖ.
Ἀλλ' ἄγε κὴ σύ μοι εἰπὲ, τί τοι τόδε θαῦμα τέλυκται,
Ἵππος, ἀμειλίκτοιο φόβου τέρας; εἰπὲ δὲ σεῖο
Οὔνομα κὴ γενεήν· ὀπόθεν δέ σε νῆες ἔνεικαν.
Τὸν δ' ἐπιθαρσήσας προσέφη πολυμήχανος ἥρως·
Ἐξερέω κὴ ταῦτα· σὺ γάρ μ' ἐθέλοντα κελεύεις.
Ἄργος μοι πόλις ἐστὶ, Σίνων δέ μοι οὔνομα κεῖται·
Αἴσιμον (1) καλέουσιν ἐμὸν πολιὸν γενετῆρα.
Ἵππον δ' Ἀργείοισι παλαίφατον εὗρεν Ἐπειός,
Εἰ μὲν γάρ μιν (2) ἔᾶτε μένειν αὐτῇ ἐνὶ χώρῃ,
Τροίην θέσφατόν ἐστιν ἑλεῖν πόλιν ὑμὰς (3) Ἀχαιῶν.
Εἰ

(1) Αἴσιμον αὖ καλέουσιν. A. (2) Deeſt μιν in B. (3) πώλιν ἔγχος. A.

Diſſe; e a lui il vecchio con benigna voce:
Foreſtier, co' Troiani a te miſchiato
Non ſi conface più l' aver paura,
Che degli Achei la villania ſcampaſti.
Amico noſtro tu ſarai per ſempre.
Nè te di patria, o pur di ricchi talami
Dolce desìo ne prenderà. Or dimmi
Ancor queſto: a che fin queſto prodigio
E' fatto, di crudel terror portento,
Il Cavallo? il tuo nome, e la tua ſtirpe
Ne dì; e donde te menar le navi.
Franco gli diſſe il ben aſtuto eroe:
Dirò ancor ciò: che a me, che 'l voglio, il chiedi.

Ar-

Sic dixit, Eum vero ſenex Priamus *conſolatus eſt* 275
voce blanda:
Hoſpes, te quidem Troianis mixtum, non amplius
convenit
Metum habere: effugiſti enim impiam iniuriam
Achaeorum.
Semper vero noſter amicus eris: neque te patriae,
Neque opulentarum aedium dulce deſiderium capiet.
Atqui age, & tu mihi dic, ad *quidnam hoc mon-* 280
ſtrum factum eſt,
Equus, inquam, *horrendi timoris portentum? dic*
etiam tuum
Nomen, & genus; unde vero te naves tulerint.
Hunc vero confiſus alloquutus eſt valde verſutus he-
ros:
Eloquar etiam haec: tu enim me volentem id
iubes.
Argos mihi patria eſt, Sinonque mihi nomen eſt. 285
Aeſimon autem *nominant meum ſenem patrem.*
Equum autem ab oraculis *iam olim praedictum exco-*
gitavit Graecis Epeus:
Siquidem enim ſiveritis manere eum heic in campo,
Troiam fatale eſt capturos filios Graecorum.

Si

Argo è la mia città, Sinone il nome,
Il canuto mio padre Eſimo chiamano.
Il Cavallo agli Argivi per antico
Predetto trovò Epeo: che ſe voi quello
Permettete, che quì ſtia in paeſe,
Troia città è fatal, che gli Achei prendano.

Εἰ δέ μιν ἀγνὸν ἄγαλμα λάβῃ νηοῖσιν Ἀθήνη,
Φεύξονται, προφυγόντες ἀνηνύτοις ἐπ' ἀέθλοις.
Ἀλλ' ἄγε δὴ σειρῇσι περίτλοκον ἀμφιβαλόντες
Ἕλκετ' ἐς ἀκρόπολιν μεγάλην χρυσήνιον ἵππον. (1)
Ὣς ἄρ' ἔφη. κὴ τὸν μὲν ἄναξ ἐκέλευσε λαβόντα
Ἕσσασθαι χλαῖνάν τε χιτῶνά τε. τοὶ δὲ, βοείας
Δητάμενοι, σειρῇσιν ἐϋπλέκτοισι κάλοισιν
Εἷλκον ἐπὶ πεδίοιο θοῶν ἐπιβήτορα κύκλων
Ἵππον, ἀριζήεσσι βεβυσμένον. (2) οἱ δὲ πάροιθεν
Αὐλοὶ κὴ φόρμιγγες ὁμὴν ἐλίγαινον ἀοιδήν.
Σχέτλιον ἀφραδέων μερόπων γένος, οἷσιν ὁμίχλη
Ἄσκοπος ἐσσομένων: κενεῷ δ' ὑπὸ χάρματι (3) πολλῷ,
Πολλάκις ἀγνώσσουσι περιπταίοντες ὀλέθρῳ.
Οἵη ϛ Τρώεσσι φθισίβροτος * ἄτη (4)

Ἐς

(1) Sinonis oratio duobus adhuc verſibus longior eſt in Cod. A. ii vero ſunt:

Ἄμμι δ' Ἀθηναίη ἐρυσίπτολις ἡγεμονεύοι
Δαιδάλεον σπεύδουσα λαβεῖν ἀνάθημα καὶ αὐτή.

(2) Ita malui pro βεβασμένον duce A. (3) ὑπόχαρμα. B. (4) Locus corruptus, ita reſtitui poſſet ex Cod. A.

Οἵη καὶ Τρώεσσι τότε φθισίμβροτος ἄτη
Ἐς πόλιν αὐτοκέλευθος ἐκώμασεν: ἠδέ τις ἀνδρῶν
Ἥδεεν οὕνεκα λάβρον ἐφέλκετο πένθος ἄλαστον.
Ἀνθεα δὲ δροσόεντος ἀμησάμενοι ποταμοῖο
Ἔσφον αὐχενίας σφιγάνας σφετέροιο φονῆος, κ. λ.

Eadem ferme lectio eſt Codicis B. qui pro ἄλαστον habet Ἀχαιῶν, pro ποταμοῖο, Σιμόεντος, & pro σφιγάνας, πλοκάμους.

Che ſe lui, reverendo ſimolacro,
Riceverà ne' templi ſuoi Minerva,
Fuggiran ratti ſenza impreſa fare.
Via colle funi ben gittate attorno,
D' aureo freno il Cayal traete in rocca.

Diſ-

Si vero ipſum, venerandam ſtatuam, templis ſuis
acceperit Minerva,
Fugient Graeci, *diffugientes infecto certamine.*
Verum agite circumdantes catenis undique,
Trahite in arcem magnam equum, aureo freno conſpicuum.
Sic dixit; & hunc quidem rex capientem iuſſit
Induere claenam & tunicam. Ipſi vero Troiani *lora*
Alligantes lignis, catenis bene conglutinatis
Trahebant per campum adſcenſorem velocium rotarum
Equum, proceribus Graecorum *onuſtum. Ipſae vero ante* equum
Tibiae & citharae aequabile modulabantur carmen.
Miſerum genus ſtultorum hominum, quibus caligo
Inconſiderata futurorum adeſt, quique *inter gaudia multum vana,*
Saepe inſcientes exitium incurrunt.
Qualis etiam Troianis perniciosa noxa advenit

In

Diſſe; e a lui il Rege comandò, prendeſſe
Tunica, e clena, e sì ſi riveſtiſſe.
Ei, cuoi legando, con catene attorte
Traſſer pel campo ſulle preſte ruote
Il Cavallo montato, co' baroni.
Andante; e innanzi e flauti, e lire inſieme
Il ſuono meſcolavano ſoave.
Infelice la razza de' mortali
Diſconſigliati, a' quali è ſcura nebbia
Dell' avvenir; ſotto aſſai vana gioia,
Senza ſaperlo, in precipizio vanno
Ben ſpeſſo, come appunto anco a' Troiani
Venne ſciagura, guaſto de' mortali,

Εἰς πόλιν αὐτοκέλευθος. ἀμησάμενοι Σιμόεντος,
Ἔσφορον αὐχενίους πλοκάμους σφετέροιο φονῆος.
Γαῖα δὲ χαλκείοισιν ἐρειδομένη περὶ κύκλοις
Δεινὸν ὑπερβρυχᾶτο· σιδήρειοι δὲ κὴ αὐτῶν
Τριβόμενοι τρηχεῖαν ἀνέσφενον ἄξονες ἠχήν·
Τετρύγει δὲ κάλων ξυνοχὴ, ἑ πᾶσα ταθεῖσα
Λιγνῦν αἰθαλόεσσαν ἕλιξ ἀνεκήκιε σειρή.
Πολλὴ δ' ἑλκόντων ἐνοπὴ ἑ κόμπος ὀρώρει·
Ἔβρεμε νυμφαίῃσιν ἅμα δρυσὶ δάσκιος Ἴδη, (1)
Ἴαχε κὴ Ξάνθου ποταμοῦ κυκλώμενον ὕδωρ,
Καὶ σῶμα κεκλήγει Σιμοείσιον· οὐρανίη δὲ
Ἐκ Διὸς ἑλκόμενον πόλεμον μαντεύετο σάλπιγξ.
Οἱ δ' ἦγον προπάροιθεν· ὁδὸς δ' ἐβαρύνετο μακρὴ,
Σχιζομένη ποταμοῖσι, κὴ οὐ πεδίοισιν ὁμοίη.
Εἵπετο δ' αἰόλος ἵππος ἀρηϊφίλους ἐπὶ βωμοὺς,
Κυδιόων ὑπέροπλα· βίῃ (2) δ' ἐπέρεισεν Ἀθήνη,

Χεῖ-

(1) ὕλη. A. superscripto tamen Ἴδη. (2) βίῳ. A.

Nella città, di ſuo proprio talento.
Cogliendo lungo il Simoente fiori,
Facean del collo a' crini le corone
Dell' uccisor lor proprio; e la terra
Dalle ruote di bronzo caricata
Terribilmente tramugghiava; ed aſpro
Fean cigolar le ferree ſale loro
Nel girar ſtropicciandoſi; ſtridea
La giuntura de' travi; e tutta ſteſa
La girevol catena, e ben tirata
Fuliginoſa polve ſollevava:
Molto ſorgea da chi traea fracaſſo;
Colle querce Ninfali Ida fremea:

Del

In urbem ſponte accerſita. Metentes autem Simoëntis flores
Coronarunt collares capillos ſui occiſoris.
Porro terra aeneis preſſa rotis
Graviter mugiebat: ferrei vero ipſarum rotarum
Axes attriti aſpero gemebant ſonitu.
Gemebat etiam lignorum compages, ac tota extenſa
Et *tracta catena, ſuſcitabat pulverem turbidum.*
Magnus vero trahentium equum *clamor & ſtrepitus excitabatur:*
Strepebat umbroſa Ida cum nymphalibus quercubus;
Inſonuit etiam Xanthi fluminis aqua circumfuſa,
Ipſumque oſtium Simoiſium clangebat: ac caeleſtis
A Iove tuba praedicebat bellum accerſitum a Troianis.
Illi autem ducebant ante ſe equum: *via vero aſpera erat, longa,*
Diſſecta fluviis, neque etiam aequalis in *campo.*
Sequebatur vero variegatus equus ad aras Martias,
Superbiens ſupra modum. Per vim etiam impulit Minerva,

Ma-

Del Xanto ſtrepitava intorno l' acqua;
E bocca Simoeſia rimbombava,
E celeſte da Giove predicea
Tromba la guerra, che veniane tratta;
Quegli avanti guidavan; ma la ſtrada
Lunga era, e' forte, da fiumi diviſa,
E non egual ne' piani. Seguitava
Il Caval vario a' Marziali altari,
Sopra modo orgoglioſo, ed eſultante;
E sì con forza lo ſpignea Minerva,

Χεῖρας ἐπιβρίσασα εὐγλυφέων (1) ἐπὶ μηρῶν.
Ὡς δὲ θέων ἀκίχητος ἐπέδραμε θᾶσσον οἴσοῦ,
Τρῶας εὐσκάρθμοισιν ὁδοιπορίῃσι διώκων,
Εἰσόκε δὴ πυλέων ἐπεβήσατο Δαρδανιάων.
Αἱ δέ οἱ ἐρχομένῳ θυρέων πτύχες ἐξείνοντο.
Ἀλλ' Ἥρη μὲν ἔδυσεν, ἐπίδρομον ὄρμον ὁδοῖο (2)
Πρόσθεν ἀναξέλλυσα· Ποσειδάων δ' ἀπὸ πύργων
Σταθμὸν ἀνοιγομένων (3) πυλέων ἀνέκοπτε τριαίνῃ.
Τρωιάδες δὲ γυναῖκες ἀνὰ πτόλιν ἄλλοθεν ἄλλαι,
Νύμφαι τε, πρόγαμοί τε, καὶ ἴδμονες Εἰλειθυίης,
Μολπῇ τ' ὀρχηθμῷ τε περὶ βρέτας εἱλίσσοντο·
Ἄλλαι δὲ χνοόεσσαν (4) ἀμελγόμεναι χάριν ὄμβρου,
Οἰλῷ δουρατέῳ ῥοδέῃς σορέσαντο τάπητας·
Αἱ δὲ θαλασσαίης ἐπιμάζια νήματα (5) μίτρης
Λυσάμεναι, κλωσοῖσι περίσφορον (6) ἄνθεσιν ἵππον.
Καί τις ἀπειρεσίοιο πίθου κρήδεμνον ἀνεῖσα,

Χρυ-

(1) ποιγλυφέων. A. (2) ἴλυσεν ἐπὶ δρόμον αὖθις ὁδοῖο. A. (3) ἀνοιγόμενον. A. (4) χνοάουσαν. A. (5) ἐπὶ μαζὸν εἵματα. A. (6) κατέπλεκον. A.

Sotto le mani alle ben ſcolte coſce
Mettendo; e così ei ſenza eſſer giunto,
Correndo ſe ne gia più d' una freccia,
I Troiani inſeguendo a ſcarzi paſſi,
Finchè egli entrò per le Dardanie porte.
I canti delle porte erangli ſtretti.
Ma Giuno penetrò, pria raſſettando
La via, che sù vi ſi poteſſe correre;
E Nettun dalle torri col tridente
Le porte aperte, ne ſpezzò il cancello.

E le

Manus ſupponens benefabricatis coſtis.
Ita currens expeditus ruebat velocius iaculo,
Troianos expeditis greſſibus ſubſequens,
Donec ingreſſus eſt portas Dardanias.
Ipſi vero anguli portarum venienti ipſi *anguſtiores erant.*
Verum Iuno acceſſit, facilem acceſſum viae
Prius praeparans: Neptunus vero de turribus
Tridente diſſecuit limina apertarum portarum.
Troianae mulieres per urbem aliunde aliae,
Puellaeque, ac deſponſatae, & expertae Lucinam,
Carmine & ſaltatione circa equum volvebantur.
Aliae decoram pluviae lanuginem mulgentes,
Equo ligneo ſubſtraverunt roſeos tapetes.
Aliae vero pectoralia ornamenta pretioſae zonae
Solventes, nexis floribus circum coronabant equum.
Et alia immenſi dolii operculum auferens,

Pro-

E le Troiane donne per cittade
Di quà di là, e ſpoſe, e maritate,
Che la man di Lucina avean provata,
Con canto, e ſalto intorno ſi giravano
Al ſimolacro; ed altre della pioggia
Mugnendo la lanugine leggiadra,
Roſati diſtendevano tappeti
Del Cavallo di legno ſulla peſta.
Della marina mitra altre ſciogliendo
Le pettorali faſce, quel Cavallo
Con intrecciati fiori inghirlandavano.
Altra dal capo d'infinito coppo
Togliendo il vel, che lo chiudea coprendo,

Χρυσείῳ (1) πρηχέουσα κρόκῳ κεκερασμένον οἶνον,
Γαῖαν ἀνεκνύζωσε (2) χυτὴν εὐωδεῖ πηλῷ.
Ἀνδρομέῃ δὲ βοῇ συνεβάλλετο θῆλυς ἰωὴ,
Καὶ παίδων ἀλαλητὸς ἐμίσγετο γήραος ἠχῇ.
Οἷαι δ' ἀφνειοῖο μετήλυδες Ὠκεανῖο
Χείματος ἀμφίπολοι γερήνων εἴχες ἠεροφώνων,
Κύκλον ἐποχμεύουσιν ἀλήμονες (3) ὀρχηθμοῖο,
Γειοπόνοις ἀρότῃσιν ἀπεχθέα κεκληγυῖαι·
Ὡς οἵγε κλαγγῇ τε πρὸ ἄσεος (4) ἠδὲ κυδοιμῷ
Ἤγον ἐς ἀκρότολιν βεβαρημένον ἔνδοθεν ἵππον.
Κούρη δ' ἐκ θαλάμοις (5) θείλατος, ἐκέτι μίμνειν
Ἤθελεν ἐν θαλάμοισι· διαῤῥήξασα δ' ὀχῆας,
Ἔδραμεν ἠΰτε πόρτις ἀήσυρος, ἥν τε (6) τυπεῖσαν
Κέντρον ἀνεπτοίησε (7) Βοῤῥαίταο μύωπος·
Ἡ δ' ὅτ' εἰς ἀγέλην πολιαίεται (8), ὅτε βοτῆρι
Πείθεται, οὐδὲ νομοῖο λιλαίεται, ἀλλὰ βελέμνῳ

Ὀξεῖ

(1) Χρυσείᾳ. B. (2) ἀνεκνίσσωσε. A. (3) ἐπολωεύουσιν (ita enim videtur) ἀλήμονες. A. (4) δ' ἄσεος A. (5) Κέρη δὲ Πριάμοιό. A. (6) ἠΰτε. B. (7) Hanc lectionem, uti vulgata meliorem, ſubſtitui, ope Cod. A. (8) ποτιδέρχεται. A.

Verſando vino in aureo croco infuſo,
Sparſe la terra d'odorato fango.
Col viril grido il femminil ſchiamazzo
Si confondea, e de' fanciulli il ſtrido
Meſcolavaſi al ſuon della vecchiezza.
Quai del ricco Oceano pellegrine,
Del verno ancelle, ſchiere di ſtridenti
Per aer grue, fan treſcando ruota,
Nè ſapendo di danza, pur la trinciano,
Agli arator, che terra ne travagliano

Cen-

Profundens vinum temperatum aureo croco;
Terram conſperſit fuſilem odorato luto.
Porro virili voci commiſcebatur clamor muliebris;
Et puerorum ſtrepitus miſcebatur ſono ſenectae.
Quales vero advenae divitis Oceani,
Hiemis miniſtrae, turmae gruum in aëre gruentium,
Circulum ineunt, ignarae choreae,
Clangentes exoſa aratoribus terram exercentibus:
Sic hi ante urbem clangore & tumultu
Duxerunt in arcem gravidum intus equum.
Virgo vero Caſſandra *e thalamo a Deo producta, non amplius manere*
Volebat intra thalamos: at effringens repagula,
Ferebatur quaſi bucula expedita, quam ſauciatam
Aculeus perculit boves vexantis tabani:
Ipſa vero bucula *neque ad gregem accedit, neque paſtori*
Obtemperat, neque pabulum deſiderat, ſed iaculo Acu-

Cenno portando d'odioſe ſtrida;
Così quei con ſtridio, e con tumulto
Avanti alla città, sì ne guidavano
Nella rocca il Caval dentro pregnante.
La donzella da Dio ſpinta dal talamo,
Non volle più ne' talami riſtare,
E ſpezzando i ſerrami delle porte,
Qual ſcappata vitella, ella ne corſe,
Che appinzò l'ago di crudele aſſillo.
Quella nè torna in branco, nè al paſtore
Vbbidiſce, nè brama la paſtura,

Ma

Ὀξεῖ θηγομένη, βοέων ἐξήλυθε δεσμῶν.
Τοίη μαντιπόλοιο βολῆς ὑπὸ νύγματι κύρη
Πλαζομένη κραδίην, ἱερὴν ἀνεσείετο δάφνην·
Πάντη δὲ βρυχᾶτο κατὰ πτόλιν· οὐδὲ τοκήων,
Οὐδὲ φίλων ἀλέγιζε· λίπεν δέ ἑ παρθένον (1) αἰδώς.
Οὐχ ὕτω Θρήϊσσαν ἐνὶ δρυμοῖσι γυναῖκα
Νήδυμος αὐλὸς ἔτυψεν ὀρειμανέος Διονύσου,
Ἠ"τε θεῷ τυπεῖσα (2) παρήορον ὄμμα τιταίνει,
Γυμνὸν ἐπισείουσα κάρη κυκνάμπυκι κισσῷ·
Ὡ"ς ἥγε πτερόεντος ἀναΐξασα νόοιο
Κασσάνδρη νεόφοιτος (3) ἐμαίνετο· πυκνὰ δὲ χαίτην
Κοπτομένη κὴ σέρνον, ἀνίαχε μαινάδι φωνῇ·
Ὦ" μέλεοι, τίνα τῦτον ἀνάρσιον ἵππον ἄγοντες
Δαιμόνιοι μαίνεσθε, κὴ ὑσατίην ἐπὶ νύκτα
Στεύδετε, κὴ πολέμοιο τέλος (4), κὴ νήγρετον ὕπνον;

Δυσ-

(1) παρθένος. A. (2) πληγεῖσα. A. (3) διόφοιτος. A. (4) τέρας. A.

Ma tocca da pungente acuto ſtrale
Se ne ſcappò dalle bovine mandre.
Tal da interna puntura d'indovino
Impeto la donzella in cuor ſmarrita,
Il ſacro alloro con furor ſcotea,
Per la città muggiva da per tutto,
Nè di padri caleale, nè d'amici:
Lei fanciulla vergogna avea laſſata.
Non così Tracia in le foreſte donna
Il ſuono punſe di ſoave flauto
Di Bacco, che vien matto alla montagna;
Che punta, l'occhio al Dio ſtende, e ſtraluna;
Coll'edra negra il nudo capo ſcrolla.

Sì

Acuto ſauciata, bovina tranſiit ſepta.
Talis etiam *virgo* Caſſandra *vatidici impetus ſtimulo*
Errans corde, ſacram concutiebat laurum:
Vbique vero mugiebat per urbem; neque parentes,
Neque amicos curabat: reliquit namque ipſam virginem pudor.
Non ſic Threiſſam mulierem in ſaltibus
Dulcis tibia in montibus furentis Bacchi excitavit.
Quae quidem a deo Baccho *excitata, vagabundum oculum intendit,*
Nudum quaſſans caput nigra hedera.
Sic ipſa quidem errabunda mente exſiliens
Caſſandra, recenter prodiens furebat. Frequenter autem comam
Lanians, & pectus, exclamavit furioſa voce:
O miſeri Troiani, *quemnam iſtum deteſtandum equum ducentes,*
Miſeri furore agimini, & extremam ad noctem
Properatis, & belli finem, & inexcitabilem ſomnum?

Ho-

Sì uſcita fuor dall'impennata mente
Caſſandra, or pur vagando era impazzita.
Foltamente ſtracciandoſi la chioma,
E picchiandoſi il petto, in urli dava
Con furioſa e con baccante voce:
O meſchini, qual mai tal ſconcertato
Cavallo conducendo, ſpiritati
Impazzate! e ſtudiate di venire
Ora all'ultima notte, e al fin di guerra,
Ed a quel ſonno, ond'uom mai non ſi deſta!

Que-

Δυσμενέων ὅδε κῶμος ἀρήϊος· αἱ δέ που ἤδη
Τίκτουσιν μογερῆς Ἑκάβης ὠδῖνες ὀνείρων·
Λήγει δ' ἀμβολιεργὸν ἔτος, πολέμοιο λυθέντος.
Τοῖσιν (1) ἀριςήων λόχος ἔρχεται, ὃς ἐπὶ χάρμην
Τεύχεσιν ἀςράπτουσιν (2) ἀμαυροτάτην ἐπὶ νύκτα
Τέξεται ὄβριμος ἵππος· ἐπὶ χθόνα δ' ἄρτι θοροῦντες,
Ἐς μόθον ὁρμήσουσι τελειότατοι πολεμισταί.
Οὐ γὰρ ὑπ' ὠδίνεσσι μογοςόκον ἵππον ἀνεῖσαι
Ἀνδράσι τικτομένοισι νέφη σχήσουσι (3) γυναῖκες.
Αὖτη δ' Εἰλείθυια γενήσεται, ἥ μιν ἔτευξε.
Γαςέρα δὲ πλήσασαν ἀνακλίνας' ἀναβοήσει (4)
Μαῖα πολυκλαύτοιο τόκου πτολίπορθος Ἀθήνη·
Καὶ δὴ πορφύρεον μὲν ἐλίσσεται ἔνθεν πύργων (5)
Αἵματος ἐκχύμενον πέλαγος, ἓ κῦμα φόνοιο·
Δεσμά τε συμπαθέων πλέκεται περὶ χερσὶ γυναικῶν

Mu-

(1) Τοῖος. A. Τοῖς. B. (2) ἀςράπτοντας. A. (3) τικτομένοισι σθένος ἐπισχήσουσι. A. (4) ἀνακλίνασα βοήσει. A. (5) παρειῶν. B. Nos lectionem Codicis A ſequuti ſumus, quam in ſua verſione exhibet Lectius.

Queſto è un baccan guerriero di nimici,
E maligna di lor triſta cocchiata.
E della addolorata Ecuba omai
Degli ſogni le doglie al parto vengono.
Sciolta la guerra, il dubbio anno finiſce:
De' baroni l' aguato a lor ne viene,
Che alla pugna con armi, che balenano,
Sulla notte ſcuriſſima il Cavallo
Grave partorirà; e in terra orora
Balzati, furioſi, andranno a guerra
Forti, e conſumatiſſimi guerrieri.

Che

Hoſtium hic tumultus bellicus eſt. Nunc ſcilicet
Somniorum miſerae Hecubae parturiunt dolores:
Et deſinit annus qui excidium diſtulit, bello ſoluto.
Troianis enim *adeſt principum* Graecorum *dolus*, 370
quos ad bellum
Armis coruſcantibus ſub obſcuriſſimam noctem
Pariet fortis equus. In terram vero modo proſilientes
Ad praelium feſtinabunt ipſi *conſummatiſſimi bellatores.*
Non enim equum conflictantem cum partus doloribus relevantes
Editis viris per *noctem iuvabunt mulieres:* 375
Sed ipſa Lucina fiet, quae ipſum equum *fabricavit.*
Ventrem vero praegnantem aperiens exclamabit
Obſtetrix luctuoſi partus, urbium vaſtatrix Minerva.
Atqui purpureum volvitur intra parietes Troiae
Sanguinis effuſi pelagus, & fluctus caedis: 380
Vinculaque nectuntur circa manus miſerarum mulierum

In-

Che non doglie al Caval partoriente,
Ch' uomini partoriſce, alleviando
Gli aſſiſteran raccoglitrici donne;
Quella Lucina gli ſarà, che 'l feo.
E 'l ventre pieno ſclamerà ſchiudendo
Del molto flebil parto levatrice
Minerva di cittadi eſpugnatrice.
Ma dentro delle mura ſi rivolge
Di ſangue ſparſo un mare, e di ſtrage onda.
S' annodan mille lacci delle donne

In-

Μυρία· (1) φωλεύει δ' ὑπὸ δάπρασι κευθόμενον πῦρ.
Ὠϊμοι ἐμῶν ἀχέων, ὤμοι τατρώϊον ἄχυ· (2)
Αὐτίκα μοι (3) λεπτὴ κόνις ἔσσεται· οἴχεται ἔργον
Ἀθανάτων, προθέλυμνα θεμείλια Λαομέδοντος.
Καί σε πάτερ καὶ μῆτερ (4) ὀδύρομαι· οἷά μοι ἤδη
Ἀμφότεροι πείσεσθε· σὺ μὲν, πάτερ, οἰκτρὰ δεδουπὼς,
Κείσεαι Ἐρκείοιο Διὸς μεγάλῳ (5) παρὰ βωμῷ.
Μῆτερ ἀριζοτόκεια, σὲ δὲ βροτέης ἀπὸ μορφῆς
Λυσσαλέην ἐπὶ παισὶ θεοὶ κύνα ποιήσουσι.
Δῖα Πολυξείνη, σὲ δὲ πατρίδος ἐγγύθι γαίης
Κεκλιμένην, ὀλίγον δακρύσομαι· ὡς ὄφελέν τις
Ἀργείων ἐπὶ σοῖσι γόοις ὀλέσαι με καὶ αὐτήν.
Τίς γάρ μοι χρειὼ βιότου πλέον, εἴ με φυλάσσει
Ὀκτροτέρῳ θανάτῳ; ξείνη δέ με γαῖα καλύψει;
Ποῖα δέ μοι (6) δέσποινα, ἑῷ αὐτῷ δῶρα (7) ἄνακτι
Ἀντὶ τόσων καμάτων Ἀγαμέμνονι δῶρον (8) ὑφαίνει;

Ἀλλ'

(1) Νυμφία. A. (2) ὤμοι σίο πάτριον ἄχευ. A. (3) Deeſt μοι in A. (4) Verba, καὶ μῆτερ, quae deerant in Lectio, ſupplentur A. In B. deſunt, nulla defectus nota appoſita. (5) μεγάλου. A. (6) Τοιάδε μοι. A. (7) δῶρον. A. δώρῳ. B. (8) πότμον. A.

Infelici alle mani; ed alle travi
Sotto naſcoſo è il fuoco, ed intanato.
Oh miei dolori, oh mia città paterna!
Toſto a me fia minuta polve; l'opra
Vaſſen degl'immortali, e da radice
Di Laomedon ſe 'n vanno i fondamenti.
Te padre, e madre, io piango, quai ambedue
Coſe mai ſoffrirete! tu, o padre,
Cadendo miſerabile per terra,
Giacerai preſſo al grande altar di Giove

Er-

Infinita: latet vero ſub equo ignis occultatus.
Heu mei dolores, heu patria urbs!
Mox enim *mihi exiguus cinis erit. perit* Troia *opus*
Deorum, radicitus pereunt *fundamenta Laomedontis.*
Te etiam, pater, ac mater lugeo, qualia mihi mox
Ambo ſuſtinebitis? Tu quidem, pater, miſere cadens,
Iacebis apud magnam aram Hercei Iovis.
Te vero, o mater liberis praeſtans, de humana forma
Dii rabidam canem facient ſuper liberos interemtos.
Divina Polyxena, te quoque prope patriam terram
Mactatam, paullum lugebo. Vtinam aliquis
Graecorum, poſt tuos luctus me etiam ipſam occideret.
Quis enim mihi uſus vitae eſt huius, ſi me reſervat
Miſeriori morti? & hoſpita me teget terra?
Qualia vero dona mihi domina, & ipſi regi
Agamemnoni, pro tot laboribus mercedem texit?

Ce-

Erceo, o Murano; e tu madre ne parti
Feliciſſima, te di mortal forma
Faran gl' Iddii rabbioſa can ſu i figli.
Divina Poliſſena, te vicino
Al patrio ſuol diſteſa, piagneronne
Alquanto. Oh pure alcuno degli Argivi
Dopo i tuoi pianti me ſtruggeſſe ancora,
Che a me qual più di vita fia meſtiere,
Se me riſerba a più tapina morte,
E coprirammi peregrina terra?
Quali a me la padrona, ed allo ſteſſo
Re Agamennon doni per tanti affanni

In

Α'λλ' ἤδη φράζεσθε (1), τὰ δε γνώσεσθε παθόντες,
Καὶ νεφέλην ποθέσθε, φίλοι, βλαψίφρονος ἄτης.
Ῥηγνύσθω πελέκεσσι δέμας πολυχανδεος ἵππου,
Ἠ πυρὶ καιέσθω· δολόεντα δὲ σώματα κεύθων
Ὀλλύσθω, μεγάλη δὲ πυρὴ (2) Δαναοῖσι γενέσθω·
Καὶ τοτε μοι δαίνυσθε, κ' ἐς χορὸν ὀτρύνεσθε,
Στησάμενοι κρητῆρας ἐλευθερίης ἐρατεινῆς·
Ἠ μὲν ἔφη· Ἴλῃ δ' οὔλις ἐπείθελο· τὴν γὰρ Ἀπόλλων
Ἀμφότερον, (3) μάντιν τ' ἀγαθὴν κ' ἄπιστον ἔθηκεν.
Τὴν δὲ πατὴρ ἐνένισπεν, (4) ὁμοκλήσας ἐπέεσσι·
Τίς σε πάλιν κακόμαντι (5) δυσώνυμος ἤγαγε δαίμων,
Θαρσαλέη κυνόμυια; μάτην δὲ χρῆς ἅπερ ἴσχεις. (6)
Οὕτω σοι κέκμηκε νόος λυσσώδεϊ νώσῳ,
Οὐδὲ παλιμφήμων ἐκορέσσατο λοβροσυνάων;
Α'λλὰ κ' ἡμετέρῃσιν ἐπαχνυμένη θαλίῃσιν

Ἠλυ-

(1) Huius, & ſequentis verſus lectionem ex Codice A. totam deſumpſimus. (2) ποθὴ A. (3) Vox Ἀμφότερον correcta eſt in Ἀμφοτερὴν in Cod. A. (4) ἐνέιπεν A (5) κακομαντιν. B. & infra θαρσαλίην. (6) μάτην ὑλάεις· ἀπερύκεις. A. & B in quo tamen eſt ἀπερύκης.

In dono teſſe? Or a me omai penſate,
E tai conoſcerete affari, tutti;
E del divin gaſtigo, che vi toglie
Il ſenno, giù ponete omai la nube.
Spezziſi colle ſcure del Cavallo
Che molto cape, il corpo, o pur col fuoco
Si bruci, ed ei che aſcoſi ne ritiene
Corpi ingannoſi, pera: ed un gran rogo
Facciaſi a' Danai: e allor fate banchetto
In grazia mia, e v' apprestate al ballo,
D' amabil libertà crater piantando.

Diſ-

Ceterum aliquando ſapite, haecque noſcite miſeri,
Et nebulam diſcutite, amici, noxae inſipientis,
Rumpatur ſecuribus corpus ampli equi,
Aut igni comburatur: hoſtilia vero corpora occultans
Pereat, & magnus rogus fiat Graecis:
Et tunc mihi convivamini, & ad choream excitamini,
Statuentes crateras libertatis amabilis.
Ipſa quidem ſic *loquuta eſt: ei vero nemo obtemperabat: ipſam namque Apollo*
Simul & bonam vatem, & ſuſpectam reddidit.
Eam pater Priamus *increpuit, minatus verbis:*
Quis te iterum infauſtam vatem improbus huc *adduxit daemon,*
Audax, impudentiſsima? fruſtra namque vaticinaris quaecumque dicis.
Nondum tibi defatigatus eſt animus inſano morbo,
Neque ſaturatus eſt turpibus furoribus?
Ceterum etiam noſtris conviviis moleſta

Ad-

Diſſe; ma a lei niun credè; che Apollo
L'uno, e l'altro la fece, ed indovina
Buona, e indovina ancora non creduta,
Bravolla il padre con minacce e grida:
Qual te, triſta indovina, or riconduſſe
Spirito ſciagurato, e ria ventura,
Moſca canina, audace? indarno dici
Ciò che tu tieni in corpo: non per anco
La mente ai ſtracca del rabbioſo morbo,
Nè ſtucca de' furor, che rea dan fama?
Ma ſulle noſtre feſte addolorata

Ἦλυθες, ὁππότε πᾶσιν ἐλεύθερον ἦμαρ ἀνῆψεν
Ἡμῖν Ζεὺς Κρονίδης, ἐκέδασσε δὲ νῆας Ἀχαιῶν;
Οὐδ' ἔτι δούρατα μακρὰ τινάσσεται· οὐδ' ἔτι τόξα
Ἕλκεται· ὑ ξιφέων πάταγος (1)· σιγῶσι δ' ὀϊστοί·
Ἀλλὰ χοροὶ, μοῦσαί τε μελίπνοοι, οἵ' ἐπὶ νίκῃ. (2)
Οὐ μήτηρ ἐπὶ παιδὶ κινύρεται, οὐδ' ἐπὶ δῆριν
Ἄνδρα γυνὴ πέμψασα, νέκυν (3) δακρύσατο χήρη.
Ἵππον ἀνελκόμενον δέχεται πολιοῦχος Ἀθήνη.
Παρθένε τολμήεσσα, σὺ δὲ πρὸ δόμοιο φορεῦσα,
Ψεύδεα θεσπίζουσα κὴ ἄχρεα σεῖο πόληϊ, (4)
Μοχθίζεις ἀτέλεσα, κὴ ἱερὸν ἄσυ μιαίνεις.
Ἔρρ' ὕτως· ἡμῖν δὲ χοροὶ, θαλίαι, μολπαί τε. (5)
Οὐ γὰρ ἔτι Τροίης ὑπὸ τείχεσι δεῖμα λέλειπται,
Οὐδ' ἔτι μαντιπόλοιο τεῆς κεχρήμεθα φωνῆς.

Ὡς

(1) σιλάει. A. (2) Ἀλλὰ χοροὶ, καὶ μοῦσα μιλίπνοος· οὐδ' ἔτι νείκη. A. quae lectio non displicet. (3) νέον B. Ego malui νίκην, ex Cod. A. quod huic loco opportunius videtur. (4) καὶ ἄγρια μαργαίνουσα. A. lectio a vulgata valde distans. (5) θαλίαι τε μιλουσαι. A.

Venisti, quando a tutti noi giornata
Franca Giove Saturnio ne diede,
E dissipò le navi degli Achei?
L'aste lunghe oramai più non si vibrano,
Ed oramai più non si tendon gli archi:
Di spade non rumore, e taccion frecce;
Ma danze, e Muse, che armonia ne spirano
Dolce, com' esser suol nella vittoria.
La madre non si lagna sopra 'l figlio,
Nè quella donna, che mandonne il giovane
Marito alla battaglia, or piagne vedova.
Della città custode ora Minerva

Il

Adveniſti, quando omnibus liberum diem exhibuit
Nobis Iuppiter Saturnides, & diſſipavit naves Graecorum?
Neque amplius longae haſtae vibrantur, neque arcus
Intenduntur, nec armorum ſtrepitus adeſt: *ſilent etiam ſagittae:*
Verum choreae, & carmina melliſona, ut in victoria adſunt.
Non mater ſuper filium luget, neque ad pugnam
Mulier virum quae miſit, mortuum plorat vidua.
Minerva vero *tutelaris ſuſcipit equum adductum.*
Virgo audax, tu vero ex aedibus proruens,
Mendacia vaticinata, & inutilia patriae tuae,
Laboras fruſtra, & ſacram urbem contaminas.
Male pereas. Nobis vero choreae, convivia & carmina curae ſint.
Non enim amplius Troiae ſub maenibus metus relictus eſt,
Neque amplius indigemus vatidica tua voce,

Il Cavallo condotto ne riceve.
Fanciulla ardita, tu balzando fuore
Di caſa, falſi oracoli ſpargendo,
E infruttuoſi alla cittade tua,
Duri pena, che a nullo fin rieſce,
E la ſacra città polluta fai.
Va via; noi ſtiamo in danze, e menſe, e canti;
Che non più ſotto le mura di Troia
E' rimaſa paura; e non biſogno
Abbiam più noi di tua indovina voce.

Ὣς εἰπὼν ἐκέλευσεν ἄγειν ἑτερόφρονα κούρην
Κευθμὼν ἔσω θαλάμοιο. (1) μόλις δ' ἀέκουσα τοκῆϊ
Πείθετο· παρθενίῳ δὲ περὶ κλιντῆρι πεσοῦσα
Κλαῖεν, ἐπισαμένη τὸν ἑὸν μόρον· ἔβλεπε δ' ἤδη
Πατρίδος αἰθομένης ἐπὶ τείχεσι μαρνάμενον πῦρ.
Οἱ δὲ πολισσούχοιο θεῆς ὑπὸ νηὸν Ἀθήνης
Ἵππον ἀνασήσαντες ἐϋξέσων ἐπὶ βάθρων,
Ἔφλεγον ἱερὰ καλὰ πολυκνίσσων ἐπὶ βωμῶν.
Ἀθάνατοι δ' ἀνένευον ἀνηνύτους (2) ἑκατόμβας.
Εἰλαπίνη δ' ἐπιδήμιος ἦν, (3) ᾗ ἀμήχανος ὕβρις,
Τύβρις ἐλαφρίζουσα μέθην λυσήνορος οἴνου.
Ἀφραδίη τε βέβυστο μεθημοσύνη τε ☾ μήνη * (4)
Πᾶσα πόλις· πυλέων δ' ὀλίγοις φυλάκεσσι μεμήλει,
Ἤδη κὴ γὰρ φέγγος ἐδύετο· δαιμονίη δὲ
Ἴλιον αἰπεινὴν ὀλεσίπτολις ἀμφεβαλεν νύξ.
Ἀργείη δ' Ἑλένη πολιὸν δέμας ἀσκήσασα

Ἥλ-

(1) Κιώθων ἐν θαλάμοισι. A. (2) ἀνηνύσους. A. (3) ἐπίδημος ἦν. A. (4) Verſus hic in fine vitiatus, lectione Codicis A. ſaltem quoad metrum ita emendatur, μεθημοσύνη τε κιχήνη.

Sì detto avendo, comandò, che fuſſe
La pulcella di mente iſvariata
Condotta dentro al cupo gabinetto.
E appena ſuo malgrado ubbidì al padre,
E ſul virginal letto traboccata
Piagnea, ſapendo la ſua morte; e omai
Mirava della patria ardente ſovra
Le mura il fiero combattente fuoco.
Quei ſotto al tempio della Dea Minerva
Della città cuſtode, ſu ben liſci
Gradi il Caval ſuſo rizzando, belle

Vit-

Sic loquutus, iuſſit abducere deſipientem virginem
Intra penetralia thalami. Vix vero & invita patri
Obtemperabat. Virgineum autem in lectum procidens
Plorabat, cognoſcens ſuum fatum. Videbat enim *iam*
Patriae ardentis in maenibus graſſantem ignem.
Ipſi vero ſub templum deae Minervae urbis praeſidis
Equum conſtituentes in bene politis gradibus,
Comburebant laetas hoſtias in odoratis aris.
Immortales vero reſpuebant ingratas hecatombas.
Porro convivium erat populare, & immenſa petulantia,
Petulantia provocans ebrietatem ex *vino molles faciente:*
Stultitia vero ebrietate & tumultu ſepulta fuerat
Tota civitas: portarum vero paucis cuſtodibus cura fuerat.
Et iam lumen ſolis *occidebat: alma vero nox*
Vrbi exitium adferens circumdedit Ilium excelſum.
Argivae autem Helenae, canum corpus ſibi adaptans
Ap-

Vittime ardean negli odorati altari:
E gl' Immortai di nō facevan cenno
All' ecatombe mal per lor compiute.
Era corte bandita, ed inſolenza
Infinita, inſolenza, che del vino
D' uomini ſcioglitor l' ebbrezza alleggia.
Abiſſata era in ozio, ed in follia
La città tutta, e delle porte a poche
Guardie calea. Omai ne tramontava
La luce; e l' alta Ilio già circondava,
Di città ſtruggitrice l' alma notte.
Quando ad Elena Argiva, lavoratasi
Canuto corpo, venne con inganno

Ἦλθε δολοφρονέουσα πολυφράδμων Ἀφροδίτη,
Ἐκ δὲ καλεσσαμένη προσέφη πειθήμονι φωνῇ·
Νύμφα φίλη, καλέει σε πόσις Μενέλαος ἀγήνωρ,
Ἵππῳ δυρατέῳ κεκαλυμμένος· ἀμφὶ δ' Ἀχαιῶν
Ἡγεμόνες λοχόωσι τεῶν μνηστῆρες ἀέθλων.
Ἀλλ' ἴθι, μηδέ τί τοι μελέτω Πριάμοιο γέροντος,
Μήτ' ἄλλων Τρώων, μήτ' αὐτῷ Δηϊφόβοιο.
Ἤδη γὰρ δώσω σε (1) πολυτλήτῳ Μενελάῳ.
Ὡς φαμένη θεὸς αὖτις ἀπέδραμεν. (2) ἡ δὲ δόλοισι
Θελγομένη κραδίην, θάλαμον λίπε κηώεντα·
Καί οἱ Δηΐφοβος πόσις εἵπετο· τὴν δὲ κιοῦσαν
Τρῳάδες ἑλκεχίτωνες ἐθηήσαντο γυναῖκες.
Ἡ δ' ὁπόθ' ὑψιμέλαθρον ἐς ἱερὸν ἦλθεν Ἀθήνης,
Ἕζετο παπταίνουσα φυὴν εὐήνορος ἵππου.
Τρὶς δὲ περιξείχυσα, (3) κὴ Ἀργείους ἐρέουσα,

(1) γάρ σε δίδωμι. A. (2) αὖθις ἀνίδραμεν. A. (3) παραστίχουσα .., ἰρίθουσα. A.

Πά-

La molto aſtuta, e macchinante Venere.
E chiamatala fuor, così le diſſe
Con attrattiva, e con leggiadra voce:
Ninfa cara, ti chiama il buon conſorte
Menelao, nel Caval di legno aſcoſo;
Che dentro i comandanti degli Achei
Stanno in aguato, tuoi competitori
In battaglia. Or tu và, nè ti ſia a cuore
Il vecchio Priamo, o pure altri Troiani,
Nè lo ſteſſo Deifobo; che omai
Al travagliante Menelao darotti.
Così detto, la Dea toſto ſparìo.
Quella addolcita in cuore per gl' inganni,

Ab-

Apparuit Venus valde prudens & doloſa,
Et evocans voce blanda compellavit:
Nympha dilecta, vocat te maritus tuus *Menelaus* 445
robore praeſtans,
Equo in *ligneo abſconditus: in* ipſo namque *Graecorum*
Duces, tuorum certaminum proci, inſidioſe latent.
Ceterum abi, neque cura tibi ſit ſenis Priami,
Neque aliorum Troianorum, neque etiam ipſius Deiphobi.
Iam enim te reddam laborioſo Menelao. 450
Sic loquuta Dea Venus, *iterum receſſit. Ipſa autem* Helena *dolis* iſtis
Oblectata corde, thalamum reliquit odoratum:
Eamque Deiphobus maritus ſequebatur. Ipſam vero euntem
Mulieres Troianae longis veſtibus indutae ſunt admiratae.
Porro ipſa quando ſublime ad templum venit Minervae, 455
Stetit contemplata opificium praeſtantis equi.
Ter vero circumiens, & Graecos compellans,
Omnes

Abbandononne il profumato talamo,
E lei ſeguia Deifobo marito.
E quella andante le Troiane donne,
Che ſtraſcican le tuniche ammiravano.
Andonne allora al tempio di Minerva
D'atrio ſublime ornato, e circondato.
Stette guatando del viril Cavallo
L'indole, e la ſtatura; e tre fiate
Girando attorno, e i Greci addimandando,

Πάσας ἠϋκόμους ἀλόχους ὀνόμαζεν Ἀχαιῶν
Φωνῇ λεπταλέῃ. τοὶ δ' ἔνδοθι θυμὸν ἄμυσσον,
Ἀλγεινῇ (1) κατέχοντες ἐελγμένα δάκρυα σιγῇ.
Ἔςενε μὲν (2) Μενέλαος ἐπεὶ κλύε Τυνδαρεώνης.
Κλαῖε δὲ Τυδείδης μεμνημένος Αἰγιαλείης.
Οὔνομα δ' ἐπτοίησεν Ὀδυσσέα Πηνελοπείης.
Ἄντικλος δ' ὅτε κέντρον ἐδέξατο Λαοδαμείης,
Μοῦνος ἀμοιβαίην ἀνεβάλλετο γῆρυν ἀνοίξας.
Ἀλλ' Ὀδυσεὺς κατέπαυτο, (3) ϛ ἀμφοτέρῃς παλάμῃσιν
Ἀμφιπεσὼν ἐπίεζεν, ἐπειργόμενος (4) ςόμα λῦσαι·
Μύςακα (5) δ' ἀῤῥήκτοισιν ἀλυκτοπέδῃσι μεμαρπὼς
Εἶχεν ἐπικρατέως· ὁ δ' ἐπάλλετο χερσὶ πιεσθεὶς,
Φεύγων ἀνδροφόνοιο πελώρια δεσμὰ σιωπῆς.
Καὶ τὸν μὲν λίπεν ἆσθμα φερέσβιον. οἱ δέ μιν ἄλλοι
Δάκρυσι λαθριδίοισιν ἐπικλαύσαντες Ἀχαιοὶ,

Κοῖ-

(1) Ἀλγεινοὶ. A. (2) Ita optime A. Lectii Εἰπέμεναι non placet, sicuti neque ἐποίησε vers. 463. pro quo substituit A ἐπτοίησε, versus aeque ac sensus ὀρθότητι aptissimum. (3) κατέπαλτο. A. B. (4) ἐπίεζεν ἐπειγόμενον. A. ἐπειγόμενος. B. (5) Μάςακα. A. B.

Tutte le mogli dalle belle chiome
Degli Achei nominò con sottil voce.
E quegli dentro eran trafitti al cuore,
In un tristo silenzio doloroso
Rattenendo le lagrime racchiuse.
Menelao quando udì parlar Tindaride,
E Tidide piagneva rammentandosi
D' Egialea, e piagner fece Vlisse
Di Penelope il nome; e Anticlo, quando
L' assillo ricevè di Laodamia,
Sol cominciò a far risposta, aprendo;

Ma

Omnes formoſas uxores Graecorum nominabat
Voce ſubmiſſa. Ipſi vero intus animo adfligebantur,
Continentes triſti ſilentio dolentes lacrimas.
Ingemuit Menelaus, ut audivit Helenam:
Flebat etiam Tydides, recordatus Aegialeae.
Nomen vero Penelopes perculit Vlyſſem.
Anticlus autem quando accepit ſtimulum amoris *Laodamiae,*
Solus parabat reddere vocem reſponſoriam, aperiens os:
Sed Vlyſſes compeſcuit ipſum, *& ambabus manibus*
Irruens comprimebat, impediens oris ſolutionem.
Labrum autem firmis vinculis comprehendens,
Tenebat fortiter. Ipſe vero Anticlus *inſurgebat manibus preſſus*
Effugiturus immania vincula letalis ſilentii.
Et ipſum quidem reliquit ſpiritus vitalis. Alii vero ipſum
Lacrimis tacitis flentes Graeci,

Se-

Ma Vliſſe il raffrenò, ed abbracciatolo
Con ambedue le palme lo pigiava,
Facendo ch' egli non apriſſe bocca,
E un muſtacchio chiappato con tenaglie
Infrangibili, forte ne 'l tenea.
E quei pigiato dalle man ſaltava,
Del ſilenzio omicida i gravi ceppi
Fuggendo, e 'l vital fiato abbandonollo;
E con furtive lagrime piagnendolo
Gli altri Achei, naſcondendolo lo poſero

Κοῖλον ὑποκρύψαντες ἐς ἰσχίον ἕνθεσαν ἵππου,
Καὶ χλαῖναν μελέεσσιν ἐπὶ ψυχροῖσι βαλόντες.
Καὶ νύ κεν ἄλλον ἔθελγε γυνὴ δολόμητις Ἀχαιῶν,
Εἰ μή οἱ βλοσυρῶτις ἀπ' αἰθέρος ἀντήσασα
Παλλὰς ἐπητείλησε, φίλῳ δ' ἐξήγαγε νηῷ,
Μήνῃ φαινομένῃ· σερῇὴν δ' ἀπετέμψατο φωνήν· (1)
Δειλαίη, τέο μέχρις ἀλιτροσύναι σε φέρουσι,
Καὶ πόθος ἀλλοτρίων λεχέων, ἑ Κυπριδος ἄτη;
Οὔπω δ' οἰκτείρεις πρότερον πόσιν, ὐδὲ θύγατρα
Ἑρμιόνην ποθέεις; ἔτι δὲ Τρώεσσιν ἀρήγεις;
Χάζεο, κὴ θαλάμων ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα,
Σὺν πυρὶ μειλιχίῳ ποτιδέχνυτο νῆας Ἀχαιῶν.
Ὣς φαμένη, κενεὴν ἀπάτην ἐπέδασσε γυναικός. (2)
Καὶ τὴν μὲν θάλαμόνδε πόδες φέρον· οἱ δὲ χοροῖο
Παυσάμενοι, καμάτοις βεβαρηότες, (3) ἤριπον ὕπνῳ.

Καὶ

(1) σειρῇ δ' ἀπιπέμψατο φωνῇ. A. (2) ἐπέδασσεν Ἀχαιῶν. A. γυναικῶν. B. (3) καμάτῳ ἰδαίνοντες. A.

Nella concava coſcia del Cavallo,
E gettandogli ſulle fredde membra
Vna velloſa veſta. E certo avria
La doloſa anco un altro degli Achei
Intenerito; ſe dall' etra incontro
Venuta Palla di feroce aſpetto
Non l' aveſſe bravata, ed a lei ſola
Apparſa, non l' aveſse dal diletto
Tempio cavata. Or duramente diſſe:
Meſchina! fino a quando le follie
Traſportanti, e 'l deſio degli altrui letti,
E di Ciprigna la ſciagura innata?
Pietà non vienti ancor del primo ſpoſo?

Nè

Sepelientes impoſuerunt in cavam coxendicem equi,
Et veſtem iniicientes frigidis membris.
Enimvero etiam alium Graecorum moviſſet doloſa mulier,
Niſi ipſi horrendo adſpectu de caelo occurrens
Pallas, comminata fuiſſet, & dilecto de templo eduxiſſet,
Soli adparens; duram vero emiſit vocem:
Improba, quouſque tuae te libidines agunt,
Et deſiderium alienorum lectorum, & Veneris noxa?
Nondum vero miſeraris priorem maritum Menelaum, *neque filiam*
Hermionem deſideras? adhuc ne Troianis opitularis?
Abi, & thalamorum tabulatum ingreſſa,
Cum igne amico excipe naves Graecorum.
Sic loquuta, vanam deceptionem mulieris removit,
Et eam quidem ad thalamum pedes ferebant. Ipſi autem Troiani *a chorea*
Deſinentes, laboribus defatigati, inciderunt in ſomnum.

Ci-

Nè vienti della figlia Ermione brama?
Ed i Troiani ne ſoccorri ancora?
Ritirati, e ſalendo nelle prime
Stanze di ſopra, quivi col ſoave
Fuoco attendi le navi degli Achei.
Sì dicendo, diſperſe della donna
La vana frode, e quella sù nel talamo
Portar le gambe. E quegli di ballare
Reſtando, ed aggravati di fatiche,
Cadder nel ſonno; e già era reſtata

La

Καὶ δή που φόρμιγξ ἀνεπαύσατο, κεῖτο δὲ κάμνων
Ἄλλος (1) ἐπὶ κρητῆρι. κύπελλα δὲ πολλὰ χυθέντα
Αὐτομάτως ῥείεσκε καθελκομένων ἀπὸ χειρῶν.
Ἡσυχίη δὲ πόλιν (2) κατεβόσκετο νυκτὸς ἑταίρη·
Οὐδ' ὑλακὴ σκυλάκων ἠκούετο· πᾶσα δὲ σιγῇ (3)
Εἱστήκει καλέουσα φόνων πνείουσαν ἀϋτήν.
Ἤδη δὲ Τρώεσσιν ὀλέθριον ἧκε (4) τάλαντον
Ζεὺς ταμίης πολέμοιο, μόγις δ' ἐλελίξεν Ἀχαιούς:
Χάζετο δ' Ἰλιόθεν Λυκίης ἐπὶ πίονα νηὸν
Ἀχνύμενος μεγάλοις ἐπὶ τείχεσι Φοῖβος Ἀπόλλων:
Αὐτίκα δ' Ἀργείοισιν Ἀχιλλῆος παρὰ τύμβον
Ἀγγελίην ἀνέφαινε Σίνων εὐφεγγέϊ δαλῷ.
Παννυχίη δ' ἑτάροισιν ὑπὲρ θαλάμοιο καὶ αὐτὴ
Εὐειδὴς Ἑλένη χρυσέην ἐπεδείκνυτο πεύκην:
Ὡς δ' ὁπότε πλήθουσα πυρὸς γλαυκοῖο σελήνη
Οὐρανὸν αἰγλήεντα κατεχρύσωσε προσώπῳ·

Οὐχ

(1) Αὐλὸς. A. non absurde quidem. (2) πόλιν pro πάλιν suffecimus ex eodem Cod. A. (3) σιγὴ... φόνον. A. (4) εἷλκε. A. ἦλθε. B.

La lira, ed altri stanco si giacea
Sopra 'l boccale; e più bicchier mesciuti
Di chi neli traeva, dalle mani
Sdrucciolavano; e allora la quiete
Della notte compagna ne pascea;
Nè abbaiare s'udiva di cagnuoli;
E tutta se ne stava con silenzio
L'urla, che strage spirano, chiamando:
La bilancia mortal mandato giuso
A' Troiani oramai aveva Giove
Dispensiero di guerra; e appena i Greci

FE

Cithara etiam requieverat: iacebat vero ſeſſus
Alius apud craterem: multa vero pocula infuſa
Sponte defluebant de manibus trahentium.
Quies vero noctis comes occupabat urbem;
Neque latratus catulorum audiebatur; omnis vero tacite
Steterat Troia *advocans ſpirantem clamorem caedium.*
Iam vero Troianis exitialem lancem demiſerat
Iuppiter belli arbiter: vix vero vertit Graecos.
Diſceſſit autem ab Ilio ad illuſtre templum Lyciae
Phoebus Apollo, triſtatus propter ampla moenia Troianorum.
Mox vero apud tumulum Achillis, Graecis
Signum oſtendit Sinon lucente face.
Per totam vero noctem ſociis e thalamo ipſa etiam
Formoſa Helena lucidam oſtendebat facem.
Quemadmodum autem quando luna plena lumine caeruleo
Caelum ſplendidum illuſtravit facie ſua,

Non

Fè rivoltare. Or egli ſi ritraſſe
D' Ilio al graſſo della Licia tempio
Triſto per l'ampie mura Apollo Febo.
Toſto agli Argei, d' Achille appo la tomba
Sinon fè 'l cenno con lucente torcia.
Tutta notte a' compagni ſopra 'l talamo
La ſteſſa ancora Elena bella l' aurea
Face moſtrava; come quando Luna
Di glauco fuoco piena il ciel lucente
Colla faccia n' indora, e non quando ella

Con

Οὐχ ὅθ' ὑπὸ γλωχῖνας ἀποξύνασα κεραίης
Πρωτοφαὴς ὑπὸ μηνὸς ἀνίσατται ἄσκιον ἀχλὺν,
Ἀλλ' ὅτε κυκλώσασα περίτροχον (1) ὄμματος αὐγὴν,
Ἀντιτύπους ἀκτῖνας ἐφέλκεται ἠελίοιο·
Τοίη μαρμαίρουσα Θεραπναίη τότε νύμφη
Οἴνοτα πῆχυν ἀνεῖλκε φίλου (2) πυρὸς ἡνιοχῆα.
Οἱ δὲ σέλας πυρσοῖο μετήορον ἀθρήσαντες,
Νῆας ἀνεκρύσαντο παλιγνάμπτοισι (3) κελεύθοις
Ἀργεῖοι σπεύδοντες. ἅπας δ' ἠτείγετο ναύτης,
Δειλαίῳ (4) πολέμοιο τέλος διζήμενος εὑρεῖν.
Οἱ δ' αὐτοὶ πλωτῆρες ἔσαν κρατεροί τε μαχηταὶ,
Ἀλλήλοις τ' ἐκέλευον· (5) ἐλαυνόμεναι δ' ἄρα νῆες
Ὠκύποροι κραιπνῶν ἀνέμων ταχυπείθεϊ ῥιπῇ
Ἴλιον εἰς ἀνέποντο (6) Ποσειδάωνος ἀρωγῇ.
Ἔνθα δὲ δὴ ναῦται (7) πρότερον κίον· οἱ δ' ἐλέλειφθεν

Ἰ'π.

(1) Ita Codices A. & B. pro ἐπίτροχον, quod eſt in Lectii editione. (2) φίλον. B. (3) πολυγνάμπτοισι. A. (4) Δηναίῳ. A. (5) ἐκέλευον ἐλαυνέμεν. αἱ δ' ἄρα νῆες Ὠκύτεραι κραιπνῶν, κ. λ. A. quae lectio non diſplicet. (6) εἰσανάγοντο. A. (7) Ἐνθάδε δὴ πεζοὶ πρότεροι κίον, κ. λ. A. Deeſt ναῦται in B.

Con punte acute quaſi che d'antenna
Del meſe ſul principio comparendo
Con luce nuova, ſuſcita la nebbia
Senz'ombra; ma allorchè cerchiando in giro
Lo ſplendore dell'occhio, a ſe n'attrae
Del Sole i raggi, che in lei trovan duro,
Tal raggiante la Ninfa Terapnea
Fuor traſſe allora il ſuo vermiglio braccio,
Maneggiatore del diletto fuoco.
Quindi il lampo del fuoco in aer mirando,
Rivolſero le navi addietro dando

Gli

Non vero quando exacuens cuſpides cornuum
Recens orta ſub menſis initium *reſuſcitat umbroſam* 505
caliginem:
Verum quando circulo complens orbicularem ſplen-
dorem oculi ſui
Oppoſitos ſolis radios attrahit:
Talis radians tunc nympha Therapnaea
Formoſum cubitum ſuſtulit, amicae gubernatorem
facis.
Ipſi vero lumen ſublime lampadis conſpicientes, 510
Naves converterunt retrogrado curſu
Graeci properantes. Omnis vero urgebat nauta
Triſtis belli cupiens exitum reperire:
Iidem vero & nautae erant, & fortes bellatores,
Sibique invicem animos addebant. Ceterum naves 515
impulſae,
Citae, celeri flamine velocium ventorum
Ad Ilium pervenerunt, Neptuni auxilio.
Tum vero praecedebant nautae: relicti vero ſunt
Equi-

Gli Argivi in fretta, di lor remi a forza.
E ogni nocchiero ſi ſtudiava, il fine
Trovar cercando della triſta guerra.
Naviganti, e guerrieri eran valenti
Gli ſteſſi, che tra lor s'incoraggivano.
Le navi adunque di veloce corſo
Spinte da toſto ubbidiente voga
Di ratti venti, ad Ilio ne giunſero
Di Nettun coll'aiuto. Quivi prima
I naviganti andar, laſſati addietro

I ca-

Ἵππῆες κατόπισθεν, ὅπως μὴ Τρῴοι ἵπποι
Λαὸν ἀνασήσωσιν ἐγειρόμενοι (1) χρεμετισμῷ.
Οἱ δ' ἕτεροι γλαφυροῖο (2) διὰ ξυλόχοιο θοροῦντες
Τευχήσαι βασιλῆες, ἀπὸ δρυὸς οἷα μέλισσαι,
Αἵτ' ἐτεὶ ἓν ἔκαμον πολυχανδέος ἔνδοθεν ἵππου (3)
Κηρὸν ὑφαίνυσαι μελιηδέα φωλάδι τέχνῃ, (4)
Εἰς νομὸν εὐγυάλοιο, κὴ ἄνθεσιν (5) ἀμφιχυθεῖσαι
Νύγμασι τημαίνυσαι παρασείχοντας ὀδίτας·
Ὣς Δαναοὶ κρυφίοιο λόχυ κληῖδας ἀνέντες,
Θρῴσκον ἐπὶ Τρώεσσι, ἓ εἰσέτι κοῖτον ἔχοντας
Χαλκείῳ θανάτοιο κακαῖς ἐκάλυψαν ἀνείροις.
Νήχετο δ' αἵματι γαῖα· βοὴ δ' ἄλληκτος ὀρώρει
Τρώων φευγόντων· ἐσσείετο (6) δ' Ἴλιος ἱρὴ
Πιπτόντων νεκύων· τοὶ δ' ἀνδροφόνῳ κολοσυρτῷ
Εὔζωνοι (7) ἔνθα κὴ ἔνθα, μεμηνότες οἷα λέοντες,
Σώμασιν ἀρτιφάτοισι γεφυρώσαντες ἀγυιάς.

Τρω-

(1) ἀειρομένῳ. A. (2) γλαφυρῆς ἀπὸ γαστέρος ἵππου ἵππῃ Τευχήσαι, κ. λ. A. (3) ἔνδοθι σίμβλῳ. A. (4) ποικιλοτέχνῃ. A. (5) ἄγγεσι. A. (6) ἐτείνετο. A. (7) Deeſt totus hic verſus in A.

I cavalier, perchè i cavai Troiani
La gente non deſtaſſer col nitrito.
Gli altri Re armati, dal cavato boſco
Saltando fuor, quaſi da quercia pecchie,
Le quali, allor che lavoraro dentro
Vn capace caval, dolce teſſendo
Melata cera con intanata arte,
Di lido al paſco, e ſu' fiori verſandoſi
Oltraggian con punture i paſſeggieri.

Si

Equites poſt tergum, ne Troiani equi
Populum ſuſcitarent, excitantes hinnitum.
Alii vero e concavo equo proruentes
Bellatores reges, quemadmodum e quercu apes,
Quae poſtquam laborarunt intra capacem equum
Ceram dulcem contexentes occulta arte,
Ad pabulum litoris, & floribus circumfuſae
Aculeis laedunt praetereuntes viatores:
Sic Danai occulti doli repagula removentes
Irruerunt in Troianos, & adhuc lectum tenentes
Oppreſſerunt malis ſomniis aeneae mortis.
Natabat autem ſanguine terra: clamor etiam immenſus excitabatur
Troianorum fugientium: quaſſabatur ſacrum Ilium
Cadaveribus cadentibus. Ipſi vero cruento tumultu
Milites hinc & inde cum furore ruentes, quemadmodum leones,
Corporibus recens perentis, quaſi *ponte ſtraverunt vias.*

Tro-

Sì i Danai differrando il chiuſo agguato,
I Troiani aſſaltaro, e ancor tenenti
Il letto, gl' ingombrarono con ſogni
Triſti di ferrea morte: ed il terreno
Notava in ſangue; ed uſcian ſtrida immenſe
De' fuggenti Troiani, e un terremoto
Era in Ilio ſacrata, dal cadere
De' morti. Quei con micidial fracaſſo
Quà e là in furia ſcorrean, quai lioni,
Le vie facendo ponti con gl' uccisi.

Τρωϊάδες δὲ γυναῖκες ἐπὶρ τειχέων ἀΐουσαι, (1)
Αἱ μὲν ἐλευθερίης ἐρατῆς ἔτι διψώωσαι,
Αὐχένας ἐς θάνατον δειλοῖς ἐπέβαλλον ἀκοίταις.
Αἱ δὲ φίλοις ἐπὶ παισὶ, χελιδόνες οἷά τε κῆφαι,
Μητέρες ὠδύροντο. νέη (2) δέ τις ἀσπαίροντα
Ἠΐθεον κλαύσασα, θανεῖν ἔσπευδε (3) ϛὺν αὐτῇ·
Οὐδὲ δορυκτήτοισιν ὁμοῦ δεσμοῖσιν ἕπεσθαι
Ἤθελεν, ἀλλ' ἐχόλωτε κῇ ὐκ ἐθέλοντα φονῆα,
Καὶ ξυνὸν λέχος ἔσχεν ὀφειλομένῳ παρακοίτῃ.
Πολλαὶ δ' ἡλιτόμηνα κῇ ἄτνοα τέκνα φορῆσαι,
Γαστέρος ὠμοτόκοιο χύδην ὠδῖνα μεθεῖσαι,
Ῥιγεδανὰὶ (4) σὺν παισὶν ἀπεψύχοντο κῇ αὐταί.
Πανυχίη δ' ἐχόρευτεν ἀνὰ πτόλιν, (5) οἷα θύελλα,
Κύμασι παφλάζουσα πολυφλοίσβου πολέμοιο,
Αἵματος ἀκρήτοιο μέθης ἐπίκωμος Ἐνυώ.
Σὺν δ' Ἔρις οὐρανόμηκες ἀνασχήσασα κάρηνον

Ἀρ-

(1) ἀΐσσουσαι. A. (2) νέων. A. (3) ἐσπεύδαζε. B. cum iactura versus. (4) Ῥιγεδανᾶς. A. (5) πόλιν. B.

Le femmine Troiane ſopra i palchi
Vdendo, della grata libertade
Parte ancor ſitibonde, agl' infelici
Conſorti ne porgeano a morte il collo;
Parte ſu i cari figli, quai leggiere
Rondinelle, le madri feano pianto.
E alcuna giovinetta, il palpitante
Giovin piangendo, a morte corſe anch' eſſa;
Nè volle andar co' prigion preſi in guerra,
Ma miſe in ira l' uccifore a forza,
E collo ſpoſo ebbe comune letto.
Molte con figli in corpo, e non del meſe,

Nè

Troianae vero mulieres in tectis audientes tumultum,
Aliae quidem libertatem amabilem adhuc ſitientes,
Colla ad necem porrigebant miſeris maritis:
Aliae vero ſuper caris liberis, veluti hirundines expeditae
Matres lugebant. Iuvencula vero quaepiam palpitantem
Iuvenem deplorans, mori feſtinabat etiam ipſa:
Neque una ſequi bello captos vinctos
Volebat, verum irritavit contra ſe *invitum hoſtem,*
Et commune ſepulcrum ſortita eſt cum proprio marito.
Multae vero geſtantes fetus immaturos, necdum vitales,
Effundentes partum imperfectum ventris abortientis,
Et ipſae efflabant animam horribiliter cum liberis.
Per noctem vero totam tripudiavit per urbem quaſi turbo,
Vndis aeſtuans tumultuoſi belli,
Meri ſanguinis ebrietate plena Bellona.
Simul etiam Contentio, excelſa ſuſcitans capita,
Grae-

Nè rifiatanti, il parto d'immaturo
Ventre ſciupando, orribili co' figli
Eſſe medeſme ancor ſpirar la vita.
Per la cittade tutta quella notte
Danzava, qual bollente aſpra procella,
Nell' onde della ſtrepitoſa guerra
L' inſolente Bellona, ed ubbriaca
Di pretto ſangue; e la Diſcordia inſieme
Con ella alzando al ciel l' immenſo capo,

Ἀργείους ὀρόθυνεν· ἐπεὶ κ᾽ Φοινιος Ἄρης
Οὐὲ μὲν, ἀλλὰ κ᾽ ὣς πολέμῳ (1) ἑτεραλκέα νίκην
Ἦλθε φέρων Δαναοῖσι κ᾽ ἀλλοπρόσαλλον ἀρωγήν.
Ἴαχε (2) δὲ γλαυκῶπις ἐς ἀκρόπολιν Ἀθήνη,
Αἰγίδα κινήσασα, Διὸς σάκος· ἔτρεμε δ᾽ αἰθὴρ
Ἥρης στερχομένης· ἐπὶ δ᾽ ἔβραχε γαῖα βαρεῖα,
Παλλομένη τριόδοντι Ποσειδάωνος ἀχωκῇ·
Ἔφριξεν δ᾽ Ἄϊδης, χθονίων δ᾽ ἐξέδραμε (3) θώκων,
Ταρβήσας μή πού τι, Διὸς μέγα χωσαμένοιο,
Πᾶν γένος ἀνθρώπων κατάγῃ ψυχοσόλος Ἑρμῆς.
Πάντα δ᾽ ὁμοῦ κεκίνητο, φόνος δέ τις ἄκριτος ἦεν.
Τοὺς μὲν γὰρ φεύγοντας ἐπὶ Σκαιῇσι πύλῃσι
Κτεῖνον ἐφεσηῶτες· ὁ δ᾽ ἐξ εὐνῆς ἀνορύσας,
Τεύχεα μαιεύων, ἀνοφερῇ περιχάππεσεν αἰχμῇ.
Καί τις ὑπὸ σκιόεντι δόμῳ κεκρυμμένος ἀνὴρ,

Ξεί-

(1) πολέμων. A. Deeſt πολέμῳ in B. (2) Ἴσχω . . . ἐπ᾽ ἀκροπολῆς. A. (3) ἐξίδρακε. A.

Sollevava gli Argivi; poichè Marte
Sanguigno tardi in ver, ma pur di guerra
La vittoria alternante andò recando
A' Danai, e 'l ſoccorſo, ch' or và a uno
Ora ad altro. Sonò alla fortezza
L' occhiazzurra Minerva, dibattendo
L' Egi, di Giove ſcudo. Tremò l' etere,
Affrettandoſi Giuno; e la gravoſa
Terra ſcricchiò ſquaſſata dalla punta
Di Nettunno a tre denti. Accapriccioſſi
Plutone, e fuor delle terreſtre ſedi
Scappò, temendo, non forſe crucciato
A diſmiſura Giove, tutto il genere

Vma-

Graecos concitabat : quoniam etiam cruentus Mars,
Sero quamvis, verumtamen etiam ſic alternantem belli victoriam
Venit adferens Graecis, & auxilium non uni ſemper praeſens.
Inſonuit verſus arcem caeſia Minerva,
Aegidem concutiens, Iovis clypeum : tremuit aether,
Iunone approperante : inſonuit terra ampla,
Quaſſata tricipite mucrone Neptuni.
Horruit vero Pluto, ac cucurrit e ſedibus terreſtribus,
Metuens ne forte Iove iraſcente valde,
Vniverſum genus hominum deducat animarum deductor Mercurius.
Omnia ſimul quaſſabantur, caedeſque immenſa erat.
Hos enim fugientes ad Scaeas portas
Interfecerunt adſtantes; alius vero e lecto ſurgens,
Armaque quaerens, in haſtam incidit inexſpectatam.
Alius etiam vir in domo opaca abſconditus,

Quum

Vmano giù guidaſſe il guidatore
Dell' anime Mercurio. Il tutto inſieme
Movevaſi, e la ſtrage erane immenſa,
Ineſtimabil; che quei, che fuggiano
A porte Scee, ſtando ivi egli uccideano.
Quel di letto levatoſi, e cercando
Dell' armi, cadde ſovra ſcura lancia:
E alcun uomo naſcoſo ſotto ombroſa

Ξεῖνος ἐὼν ἐκέλευσεν, (1) οἰόμενος φίλον εἶναι,
Νήπιος, ὃ μὲν ἔμελλεν ἐνηέϊ φωτὶ μιγῆναι,
Ξείνια δ' ἐχθρὰ κόμισσεν. ὑπὲρ τέγεος δέ τις ἄλλος
Μήπω παπταίνων τε (2) ϑοῷ διέπιπτεν ὀϊστῷ.
Καί τινες ἀλγηρῷ (3) κραδίην βεβολημότες (4) οἴνῳ,
Ἐκπλαγέες ποτὶ δοῦπον, ἐπειγόμενοι καταβῆναι
Κλίμακος ἐξελάϑοντο, καϑ' ὑψηλῶν τε μέλαθρων
Ἔπεσον ἀγνώσσοντες, ἐπαυχενίοις (5) δὲ λυϑέντες
Ἀστραγάλοις ἐάγησαν· ὁμοῦ δ' ἐξήρυγεν οἶνος.
Πολλοὶ δ' εἰς ἕνα χῶρον ἀολλέες ἐκτείνοντο
Μαρνάμενοι· πολλοὶ δὲ διωκόμενοι κατὰ πύργων
Ἤριτον εἰς ἀΐδαο, πανύστατον ἄλμα ϑοροῦντες.
Πυῦροι δὲ σεινῆς διὰ κοιλάδος, οἵά τε φῶρες,
Πατρίδος ἀλλυμένης ἔλαϑον χειμῶνα φυγόντες.
Οἱ δ' ἔνδον πολέμῳ τε ἀχλύϊ κυμαίνοντες, (6)

Ἀν-

(1) ἐκάλεσσεν. A. B. (2) παπταίνοντι. A. παπταίνοντα. B. (3) ἀλγεινῷ. A. (4) βεβαρηότες. A. (5) ἐπαυχηνίες . . ἀστραγάλες . . . ξήροον οἶον. A. (6) Haec eſt lectio Codicis A quam utpote meliorem, in textum intulimus. Cod. B. pro ἀχλύϊ κυμαίνοντες habet ἀχλύϊ λαχόντες ἀϑλεῖοι.

Caſa, ſtraniero eſſendo, confortava
Vn altro, per amico riputandolo;
Stolto, che non era ei per meſcolarſi
Con uom benigno, e con amico ſuo;
Ma oſpital mancia riportò nimica.
Sopra 'l tetto alcun altro non ben anco
Oſſervando intoppò in veloce freccia.
Altri colpiti il cuor da triſto vino,
Sbalorditi al rumor, ſcendendo in fretta,
Della lumaca ſi ſcordaro, e d' alti

Cad-

Quum eſſet hoſpes, alium *hortabatur*, *putans amicum eſſe*;
Stultus ipſe, *non quidem congreſſurus erat cum bono viro*,
Ac xenia inimica retulit. In tecto vero alius quiſpiam,
Nondum circumſpiciens, *veloci concidit iaculo*.
Alii etiam ſauciati cor triſti vino,
Exterriti ad tumultum, *feſtinantes deſcendere*,
Scalae obliti ſunt, *ac de altis tabulatis*
Deciderunt inſcii: ſoluti vero collaribus
Vertebris, *fracti ſunt: ſimul etiam vinum in vomitu exiit*.
Multi in uno loco frequentes interficiebantur,
Pugnantes. Multi fugati de turribus
Deciderunt in Plutonis domum, *poſtremum ſaltum ſaltantes*.
Fauci vero in anguſta valle, *quemadmodum fures*
Patria pereunte latuerunt, *tempeſtatem* belli *fugientes*.
Alii vero in bello, *ac tenebris fluctuantes*,

Vi-

Caddero palchi, non ſapendo nulla.
Così ruppero i collo, e 'l vin ſmaltiſſi.
In un ſol luogo molti uniti, e ſtretti
Vccideanſi pugnando, ed inſeguiti
Caddero molti dalle torri a Pluto,
L' ultimo sì facendo mortal ſalto.
Pochi per ſtretta e cava via, quai ladri,
Mentre peria la patria, la borraſca
Fuggiro di naſcoſo; ed altri in guerra,
E nella zuffa tenebroſa, ſimili

Ἀνδράσιν οἰχομένοισι ϗ οὐ φεύγουσιν ὁμοῖοι,
Πίπτον ἐπ' ἀλλήλοισι· πόλις δ' ὑ χάνδανε λύθρον,
Ἀνδρῶν χηρεύουσα, περιπλήθουσά τε νεκρῶν.
Οὐδέ τι φειδωλή τις ἐγείνετο· (1) φοιταλέῃ δὲ
Σπερχόμενοι μάστιγι φιλαγρύπνοιο κυδοιμοῦ,
Οὐδὲ θεῶν ὄπιν εἶχον ἀθεσμοτάτης ὑπὸ ῥιπῆς,
Ἀθανάτων δ' ἔχραινον (2) ἀπενθέας αἵματι βωμούς.
Οἰκτρότατοι δὲ γέροντες ἀτιμοτάτοισι φόνοισιν
Οὐδ' ὀρθοὶ κτείνοντο, χαμαὶ δ' ἱκετήσια γοῦνα
Θεινόμενοι πολιοῖσι κατεκτείνοντο (3) κάρηνσιν.
Πολλὰ δὲ νήπια τέκνα μητρυιαδίων ἀπὸ μαζῶν
Μητέρος ἡρπάζοντο, ϗ οὐ νοέοντα τοκήων
Ἀμπλακίας ἀτέτινον· ἀνημέλκτῳ δὲ γάλακτος
Παιδὶ μάτην ὀρέγουσα χοὰς ἐκόμισσε τιθήνη.
Οἰωνοί τε κυνές τε κατὰ πτόλιν ἄλλοθεν ἄλλοι
Ἡέριοι

(1) Huius quoque loci veram lectionem eidem Codici A. debemus, quem penitus sequuti sumus. Codex B. habet ἐγίγνετο, & σπερχομένοις. (2) ἔχραινον habent Mss. ἔχθραινον editi. Primam nos lectionem amplexati sumus; secundam Salvinius. (3) γυῖα Τιτάμενοι π. κατεκλίνοντο (corr. κατεκτείνοντο) A.

Ad uomin, che partisser, non fuggissero,
Cadeano l'uno sovra l'altro; e 'l guazzo
Non capea la città, vedova d'uomini
Renduta, e riempiuta di cadaveri.
Nè v'avea alcun risparmio, ma furore:
Del vegghiante tumulto col flagello
Studiandosi; nè aveano degli Dei
Riguardo per la loro iniqua voga.
Degl'immortai gli altar da lutto esenti
Nimicavan col sangue; e gl' infelici

Vec-

Viris abeuntibus & non fugientibus ſimiles,
Cadebant ſuper ſe invicem. Vrbs non capiebat cruorem,
Viris orbata, & repleta cadaveribus.
Neque clementia aliqua erat; ſed furioſo
Irruentes Graeci *flagello nocturni tumultus,*
Neque deorum metum habebant iniquiſſimo prae impetu,
Et maculabant ſanguine laetas aras immortalium.
Miſerrimi vero ſenes iniquiſſimis caedibus
Non ſtantes necabantur, ſed humi ſupplicia genua
Abiicientes, canis interficiebantur capitibus.
Multi etiam infantes liberi de brevi morituris uberibus
Matris rapiebantur, & ratione carentes, parentum
Delicta luebant: lactis vero nondum exhauſti
Infanti fruſtra praebens poculum mater mortem tulit.
Aveſque, caneſque per urbem aliunde alii,
Aëriae,

Vecchi con ucciſion vituperoſa
Non s' uccideano ritti, ma giù poſte
Le ſupplici ginocchia, ne' canuti
Capi percoſſi sì veniano ucciſi.
E molti ancora pargoletti figli
Dalle mammelle omai di corta vita
Della mamma rapianſi, e non avendo
Di ragion uſo, i falli ne pagavano
De' genitori, e del non munto latte
Porgendo indarno la fontana al figlio,
La nutrice la morte riceveo.
Per la cittade quinci e quindi uccelli,
E cani, commenſali pranzatori,
D' aria,

Ἠέριοι πεζοί τε συνέφιοι εἰλαπινασαὶ,
Αἷμα μέλαν πίνοντες ἀμείλιχον ἔλκον (1) ἐδωδήν.
Καὶ τῶν μὲν κλαγγὴ φόνον ἔπνεεν· οἱ δ' ὑλάοντες,
Ἄγρια κοπτομένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν ὠδύροντο,
Νηλέες, οὐδ' ἀλέγιζον ἐὺς ἐρύοντας (2) ἄνακτας.
Τῶ (3) δὲ γυναιμανέος ποτὶ δώματα Δηϊφόβοιο
Στείχυσιν (4) Ὀδυσεύς τε ϛ εὐχαίτης Μενέλαος,
Καρχαρέοισι (5) λύκοισιν ἐοικότες, οἵθ' ὑπὸ νύκτα
Χειμερίην φονόωντες ἀσημάντοις ἐπὶ μήλοις
Οἴχονται, κάματον δὲ κατατρύχυσι νομήων.
Ἔνθα δύω περ ἐόντες ἀπειρεσίοισιν ἔμιχθεν
Ἀνδράσι δυσμενέεσσι· νέη δ' ἠγείρετο χάρμη,
Τῶν μὲν ἐπορνυμένων, τῶν δ' ὑψόθεν ἐκ θαλάμοιο
Βαλλόντων λιθάκεσσι ϗ ὠκυμόροισιν ὀϊστοῖς.
Ἀλλὰ ϗ ὣς ἑτεροπλὰ καρήατα πυργώσαντες
Ἀῤῥήκτοις κορύθεσσι, ϗ ἀσπίσι κυκλώσαντες,

Εἰσέ-

(1) εἶχον. A. (2) ἐρύοντες. A. (3) Τὼ A. B. (4) Στιλλίσθην. A. B. (5) Καρχαλέοισι. A.

D' aria, e di terra, il ſangue ner bevendo,
Carpiano il fiero e diſpietato paſto.
Degli uni lo ſtridir ſpirava ſtrage;
Gli altri abbaiando ſopra le perſone
Vccise, fieramente lamentavanſi,
Spietati, nè riguardo avean di trarre,
E lacerare i lor propri padroni.
Di Deifobo a caſa per le donne
Folleggiante ſen vanno Vliſſe, e 'l bello
Di chioma Menelao, a fieri lupi,
Ch' an denti, come ſeghe, ſimiglianti,

Che

Aëriae, terreſtreſque, domeſtici comeſſatores,
Cruorem atrum bibentes, horrendum carpſerunt cibum.
Ac aliorum quidem caedem clangor ſpirabat: alii vero latrantes
Iuxta viros hoſtiliter interemtos lugebant,
Immites ipſi, neque curabant ſuorum dominorum raptores.
Ad aedes vero Deiphobi mulieroſi
Vlyſſes, & bene comatus Menelaus properant,
Frendentibus lupis ſimiles, qui ſub noctem
Hibernam graſſantes in oves incuſtoditas
Abeunt, ac laborem paſtorum conſumunt.
Ibi duo quamvis exſiſtentes, cum infinitis congreſſi ſunt
Viris hoſtilibus: nova vero excitabatur pugna,
Aliis quidem irruentibus, aliis vero ex alto e thalamo
Iacientibus lapides, & funeſta iacula.
Atqui etiam ſic excelſa capita munientes
Robuſtis galeis, & clypeis circumdantes,

In-

Che la notte d'inverno a incuſtodite
Gregge ne van ſpirando ſtrage, e morte,
E de' paſtor divoran la fatica.
Quivi, benchè due fuſſer, con immenſi
Vomin nimici meſcolarſi, e nuova
Si deſtò zuffa; quegli andando innanzi
All'aſſalto, e color d'alto, dal talamo
Gittando ſaſſi, e a preſta morte frecce.
Pur l'orgoglioſe teſte intorriando,
E di forti elmi, e ſcudi raccerchiando

Sal-

Εἰσέθορον μέγα δῶμα· ϗ ἀντίβιον μὲν ὅμιλον,
Θῆρας δειμαλέους ἐλάων ἐδαΐξεν Ὀδυσσεύς. (1)
Ἀτρείδης δ' ἑτέρωθεν ὑποπτήξαντα διώξας
Δηΐφοβον κατέμαρψε, μέσην κατὰ γαστέρα τύψας·
Ἧπαρ ὀλισθηρῇσι συνεξέχεεν χολάδεσσιν.
Ὣς ὁ μὲν αὐτόθι κεῖτο λελασμένος ἱπποσυνάων.
Τῷ δ' ἕπετο τρομέουσα δορυκτῆτις (2) παράκοιτις,
Ἄλλοτε μὲν χαίρουσα κακῶν ἐπὶ τέρμασι μόχθων,
Ἄλλοτε δ' αἰδομένη· τότε δ' ὀψέ περ, ὡς ἐν ὀνείρῳ
Λαθρίδιον στενάχουσα Φίλης μιμνήσκετο πάτρης.
Αἰακίδης δὲ γέροντα Νεοπτόλεμος βασιλῆα
Πήμασι κεκμηῶτα παρ' Ἑρκείῳ κτάνε βωμῷ,
Οἶκτον (3) ἀπωσάμενος πατρώϊον· οὐδὲ λιτάων
Ἔκλυεν, οὐ Πηλῆος ὁρώμενος ἥλικα χαίτην
Ἠιδέσθ', ἧς ὕπο (4) θυμὸν ἀπέκλασεν, ἠδὲ γέροντος,
Καί-

(1) Hunc locum, paucis mutatis, ita restituimus ex Cod A. (2) δορυκτήτῃ. A. (3) Ita ex Cod. A. (4) Heic quoque facem praetulere A. & B. qui tamen pro ὑπὸ habet ἀπὸ, & pro ἠδὲ, οὐδέ.

Saltar nella gran casa; e la contraria
Turba, che resistenza ne faceva,
E le porte spezzonne spaventose
Vlisse; e altronde Atride perseguendo
L'impaurito Deifobo, chiappollo
Ferendolo nel mezzo al corpo; il fegato
Sparseli colle lubriche minugie.
Sì quivi ei giacque del valor scordato,
E delle maestrie di cavalcare.
Il seguiva tremando la consorte
Coll'asta guadagnata, ora godendo
Del fin delle fatiche dolorose;

Or

Irruperunt in amplam domum Deiphobi: *& obviam quidem turbam,*
Veluti *feras timidas irruens diſiecit Vlyſſes.*
Atrides vero aliunde expaveſcentem inſequutus
Deiphobum comprehendit, per medium ventrem feriens;
Simul effuſum eſt hepar cum lubricis inteſtinis.
Sic ipſe quidem iacebat, oblitus fortitudinis.
Eum autem ſequebatur tremens haſta acquiſita uxor,
Aliquando quidem gaudens propter fines malorum laborum,
Aliquando vero erubeſcens: tuncque, ſero quamvis, ut in ſomnio,
Clanculum gemens, carae recordabatur patriae.
Aeacides porro Neoptolemus ſenem regem Priamum
Malis confectum interfecit apud Herceiam aram,
Pietatem abiiciens paternam; neque preces
Exaudivit, non Pelei videns aequalem comam
Reveritus eſt, propter quam iram fregit, ſenique Priamo,

Quam-

Or vergognando; allor come in un ſogno,
Con gemiti furtivi, benchè tardi,
Si rammentò della diletta patria.
E 'l vecchio Re l'Eacide Neottolemo,
Ch'era dalle ſciagure affaticato,
Vcciſe preſſo dell'altare Erceo,
La paterna pietade ributtando;
Nè le ſuppliche udì; non di Peleo
La coetanea chioma rimirando,
Si vergognò; e ne cacciò la vita,

Di

Καίπερ ἐὼν Ϛαρύμηνις, ἐφείσατο τοπρὶν Ἀχιλλεύς·
Σχέτλιος, ἦ μὲν (1) ἔμελλε κὴ αὐτόποτμος ὁμοίως
Ἔσσεσθαι παρὰ Ϛωμὸν ἀληθὴς Ἀπόλλωνος,
Γῆρον, ὁππότε μιν ζαθέη δηλήμονα νηῦ
Δελφὸς ἀνὴρ ἐλάσας ἱερῇ κατέπεφνε μαχαίρῃ.
Ἡ δὲ κυβισήσαντα διηερίων ἀπὸ πύργων
Χειρὸς Ὀδυσσῆος ὀλοὸν μέλος (2) ἀθρήσασα
Ἀνδρομάχη, μινύωρον ἐκώκυσεν Ἀϛυάνακτα.
Κασσάνδρην δ' ἦσχυνεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας,
Παλλάδος ἀχράντοιο θεῆς ὑπὸ ϛοῦνα πεσοῦσαν.
Ἡ δὲ βίην ἀνένευσε (3), Ϛ ἡ τοπρόσθεν ἀρηγὼν
Ἀνθ' ἑνὸς Ἀργείοισιν ἐχώσατο πᾶσιν Ἀθήνη.
Αἰνείαν δ' ἔκλεψε κὴ Ἀγχίσην Ἀφροδίτη,
Οἰκτείρουσα γέροντα Ϛ ἰέα· τῆλε δὲ πάτρης
Αὐσονίην ἐπένασσε· θεῶν δ' ἐτελείετο βουλή,

Zη-

(1) ἦ μὲν ἔβαλλε καὶ αὐτῷ πότμος ὁμοῖος Ἔσεσθαι παρὰ βωμὸν ἀληθὴς Ἀπόλλ. κ. λ. A. (2) βέλος A. ita enim videtur posse legi. (3) ἀνένευσε θεὴ τοπρόσθεν ἀρηγὼν, Ἀνθ' ἑνὸς Ἀργείοιο δ' ἐχώσατο, κ. λ. A.

Di quel vecchio, cui pure in prima Achille
Risparmiò, benchè d'ira acerbo, e grave;
Infelice: ei dovea pur similmente
La stessa morte aver presso l'altare
Del veritiero Apollo, poscia, quando
Lui guastatore del divino tempio
Vn uom di Delfo trapassando uccise
Col sagrato coltello. E dalle torri
Aeree tombolante giù per mano
D'Vlisse, il miser corpo riguardando,
Andromaca, il bambino Astianatte,

Si

Quamvis vehemens exſiſtens, pepercit antea Achilles:
Miſer, debebat utique & ipſe ſimiliter eodem fato
Perire apud aram veracis Apollinis
Poſtea quando ipſum divini ut hoſtem templi,
Delphicus vir irruens, interfecit ſacro gladio.
Ipſa vero praecipitatum de altis turribus
Manu Vlyſſis miſerum filium conſpicata
Andromache, parvum lugebat Aſtyanacta.
Caſſandram vero ſtupravit Oileus fortis Aiax,
Ad genua procidentem Palladis caſtae deae.
Ipſa autem vim renuit, & antea auxiliatrix,
Propter unum Graecis ſuccenſuit omnibus Minerva.
Ceterum Aeneam & Anchiſen ſuſtulit clam Venus,
Miſerata ſenem & filium: procul vero a patria
Italiam habitare fecit; ac deorum ſic perficiebatur decretum,

Iove

Sì ne piagneva, ed ululava forte,
Caſſandra ſvergognonne d'Oileo
Il ratto Aiace, rifuggita ſotto
Le ginocchia di Palla intatta Dea.
La forza ella non volle, e rifiutolla;
E quella ch'era in pria difenditrice,
Con tutti, per un ſol, crucciosſi Argivi.
Vener di furto traſſe Enea, e Anchiſe;
Compaſſionando 'l vecchio, ed il figliuolo,
E lungi dalla patria abitar fello
L'Auſonia; e degl'Iddii il voler compieſſi,

Gio-

Ζηνὸς ἐπαινήσαντος, ἵνα κράτος ἄφθιτον εἴη
Παισὶ καὶ ὠνοῖσιν ἀρηϊφίλης Ἀφροδίτης.
Τέκνα δὲ καὶ γενεὴν Ἀντήνορος ἀντιθέοιο
Ἀτρείδης ἐφύλαξε, φιλοξείνοιο γέροντος
Μειλιχίης προτέρης μεμνημένος, (1) ἠδὲ τραπέζης
Κοινῆς, (2) ἣ μιν ἔδεκτο γυνὴ πρηεῖα Θεανώ.
Δειλὴ Λαοδίκη, σὲ δὲ πατρίδος ἐγγύθι γαίης.
Γαῖα περιπτύξασα κεχηνότι δέξατο κόλπῳ·
Οὐδέ σε Θησείδης Ἀκάμας, οὐδ' ἄλλος Ἀχαιῶν
Ἤγαγε λῃϊδίην· ἔθανες δ' ἅμα πατρίδι γαίῃ.
Πᾶσαν (3) δ' ἐκ ἂν ἔγωγε μόθου χύσιν ἀείσαιμι.
Μυσάων ὅδε μόχθος· ἐγὼ δ' ἅπερ ἵππον ἐλάσσω
Τέρματος ἀμφιέλισσαν ἐπιψαύουσαν ἀοιδήν.
Ἄρτι γὰρ ἀντολίηθεν ἀπόσσυτος Ὠκεανοῖο,
Ἠρέμα λευκαίνουσα κατέγραφεν ἠέρα πολλὴν
Νύκτα διαῤῥήξασα μιαιφόνον ἱπποτις ἠώς.

Οἱ

(1) Pro μεμνημένος A. habet χάριν, cum metri tamen iactura. (2) Κοίνης. A. (3) Senſus hoc loco videtur aliquantulum abruptus; pleniorem efficiunt Mss. addito ſequenti verſiculo:

Κιρνάμενος τὰ ἴκαρα καὶ ἄλγια νυκτὸς ἐκείνης,

cum hoc tamen diſcrimine, quod in Cod. A. praecedit, in B. ſequitur verſum 652. qui praeterea pro Κιρνάμενος habet Κρινάμενος.

Giove approvante; acciocchè ſia podere
Immortale a' figliuoli, ed a' nipoti
Di Venere diletta a Marte. E i figli,
E la ſtirpe d' Antenore divino
Atride cuſtodì, della primiera
Dolcezza ſovvenendoſi del vecchio
Carezzator degli oſpiti, e comune
Tavola, dove il riceveo la moglie

Cor-

Iove id *approbante : ut imperium aeternum eſſet*
Filiis & nepotibus Martiae Veneris.
Liberos vero & familiam Antenoris divini
Atrides ſervavit, hoſpitalis ſenis
Recordatus humanitatis prioris ; & menſae
Communis, qua ipſum excepit uxor blanda Theano.
Te vero, miſera Laodice, prope patriam terram
Terra complexata, hiante ſuſcepit ſinu.
Neque te Theſides Acamas, neque alius Graecorum
Abduxit captivam : mortua ſed es cum patria terra.
Non iam ego omnem belli tumultum poſſem canere :
Muſarum is labor eſt : ſed, quaſi equum, impellam
Cantionem terminum undequaque contingentem.
Iam enim ab oriente proruens Oceano
Paullatim albeſcens deſcripſit multum aëris
Aurora equeſtris, noctem diſſipans funeſtam.

Ipſi

Cortese Teanone. Laodica
Infelice! te presso alla paterna
Terra, la terra ricevè abbracciando
Nel seno spalancato; nè il Teside
Te Acamante, o altri degli Achei
Preda menò; e moristi colla patria.
Tutto non già canterei io il seguito
Della guerra; che questa è delle Muse
Fatica. Or qual Cavallo, io caccio e spingo
Il canto, che la meta omai ne tocca:
Che poco fa nell'Oriente uscita
Dall'Oceano dolcemente l'aria
Molta imbiancando, la dipinse tutta,
E la notte macchiata d'omicidi
Squarciata à già la cavalcante Aurora.

Οἱ δ' ἐπαγαλλόμενοι πολέμου ὑπεραυχέϊ νίκῃ,
Πάντες παπταίνεσκον ἀνὰ πτόλιν, εἴ τινες ἄλλοι
Κευθόμενοι φεύγωσι φόνῳ παναήμιον ἄτην.
Ἄλλοι μὲν δέδμηντο λινῷ θανάτοιο πανάγρῳ,
Ἰχθύες ὡς ἁλίῃσιν ἐνὶ ψαμάθοισι χυθέντες.
Ἀργεῖοι δ' ἀπὸ μὲν μεγάρων νεοτευχέα κόσμον
Ἐξέφερον, νηῶν ἀναθήματα· πολλὰ δ' ἐρήμων
Ἥρπαζον θαλάμων κειμήλια· σὺν δὲ γυναῖκας
Λῃϊδίας σὺν παισὶν ἄγον ποτὶ νῆας ἀνάγκῃ.
Τείχεσι δὲ πτολίπορθον ἐπὶ φλόγα θωρήξαντες,
Ἔργα Ποσειδάωνος ἴῃ συνέχευον ἀϋτμῇ.
Αὐτῷ κῆρ μέγα σῆμα φίλοις ἀσωσῖσιν (1) ἐτύχθη
Ἴλιος αἰθαλόεσσα· πυρὸς δ' ὀλεσίπτολιν ἄτην
Ξάνθος ἰδὼν, ἔκλαυσε γόων ἁλιμυρέϊ πηγῇ. (2)
Οἱ δὲ Πολυξείνης ἐπιτύμβιον αἷμα χέοντο, (3)
Μῆνιν ἱλασσόμενοι τεθνειότος Αἰακίδαο.

Τρωϊάς.

(1) αὐτοῖσιν. A. (2) Inter hunc, & ſequentem, alius inſeritur verſus in A. nimirum;

Ἠφαίστῳ δ' ὑπόεικεν ἀτυζόμενος χόλον Ἥρης.

(3) χέοντες. A. χαίοντες. B.

E quelli feſteggiando dell'altera
Vittoria della guerra, per cittade
Guardavan tutti, ſe alcuni altri aſcoſi,
La pubblica diſgrazia della morte
Fuggono; ed altri domi eran da rete
Di morte, ch'avea preſi tutti al giacchio,
Quai peſci ſteſi ſu marine arene.
Gli Argivi dalle caſe il freſco ornato
Via ne portavan, regali di templi;
E dall'abbandonate ne rapiano
Camere, gioie, e robe prezioſe:

E in-

Ipſi vero Graeci *exſultantes glorioſa victoria belli,*
Omnes luſtrabant per urbem, ſi qui alii
Latentes fugerent communem caedis calamitatem.
Alii quidem vincti fuerant laqueo univerſali mortis,
Quemadmodum piſces fuſi in marinis litoribus.
Graeci autem ex aedibus recentem ornatum
Efferebant, templorum donaria: multa ex deſertis
Aedibus rapiebant cimelia; ſimul etiam mulieres
Captivas cum liberis ducebant ad naves violenter.
Contra moenia vero flammam vaſtatricem armantes,
Opera Neptuni una confuderunt flamma.
Ibi magnum ſepulcrum dilectis civibus facta eſt
Troia incenſa. Ignis vero vaſtatricem noxam
Xanthus intuitus, ſalſo luctus fonte deflevit.
Graeci *vero Polyxenes ſanguinem fuderunt ad ſepulcrum* Achillis,
Iram placantes mortui Aeacidae.

Tro-

E inſieme conduceanne co' figli
Alle navi le preſe donne a forza.
Contra le mura armando poi la fiamma
Abbattitrice di città, i lavori
Di Nettunno guaſtar con una vampa.
Quivi gran monumento a' cittadini
Cari fu fatta la bruciata Troia.
La ſciagura del fuoco ſtruggitrice
Delle cittadi rimirando Xanto,
Pianſe con fonte di ſalato pianto.
Quei ſul ſepolcro il ſangue ne verſaro
Di Puliſſena, per placar lo ſdegno
Del morto Achille, e sì traeano a ſorte

Τρωιάδας δὲ γυναῖκας ἐλάγχανον· ἀλλά τε πάντων (1)
Χρυσὸν ἐμοιρήσαντο καὶ ἄργυρον· οἵσι βαθείας
Νῆας ἐπαχθήσαντες, ἐριγδούπῳ διὰ πόντῳ
677 Ἐκ Τροίης ἀνόροντο (2) μόθον τελέσαντες Ἀχαιοί.

(1) ἄλλά τι πάντα. A. (2) ἀνάγοντο. A. B.
Τέλος Τρυφιοδώρᾳ ἀλώσιως Ἰλίου. A.
Τέλος τοῦ διηγήματος Τρυφιοδώρᾳ περὶ τῆς Ἰλίου ἀλώσιως. B.

Troianas porro mulieres sortiebantur: sed & omnium
Aurum diviserunt & argentum, quibus profundas
Naves onerantes, per mare gravisonum
677 *E Troia solverunt, bello confecto Achivi.*

Le femmine Troiane; e omai di tutti
L'oro tra lor spartirono, e l'argento;
De' quai le fonde navi caricando,
Pel mare che rimbomba da lontano,
Mosser gli Achei da Troia a guerra fatta.

IN TRYPHIODORI POEMA SELECTAE ADNOTATIONES.

v. 2. Ἔργον Ἀθήνης. Id eſt, quod fabricaverat faber Epeus, de inſtinctu Minervae. Tametſi Dictys Cretenſis ſcribat libro 5. hiſtoriae belli Troiani, cui ipſe ſpectator interfuit, factum illum equum de conſilio Heleni vatis, Priami filii, qui ad Graecos ultro profugerat, exoſus Troianorum ſcelera.

v. 6. Ἤδη μέν. Narratio quae ſubditur invocationi, cum propoſitione.

v. 17. νεκρὸν ἑταίρου. Patroclum intelligit, Achillis ſodalem, interemtum ab Hectore. Iliad. π.

v. 18. Ἀντιλόχῳ. Filius fuit Neſtoris, interemtus a Memnone, Aethiopum rege. Calaber lib. 2. Παραλειπομένων Homeri.

v. 19. Αἴας. Aiacem Telamonium intelligit, qui ſeipſum propriis interemit manibus. Vide Sophoclem in Aiace μαστιγοφόρῳ.

v. 22. ἐπιδήμιον ἄλγος. Id eſt, non tantum lugebant Hectorem, & alios Troianos, praeſtantes viros interfectos, ſed etiam alios belli ſocios, qui aliunde Troianis auxilio venerant.

v. 25. Σαρπηδόνα. Lyciae regem, natum ex Iove & Laodamia Bellerophontis filia. Iliad. lib. 16.

v. 29. Ῥῆσον μὲν Θρῄκες. Rheſus Thracum rex fuit, qui ſubſidio Troianis veniens, prima mox nocte ex itinere defeſſus, in ipſis tentoriis ab Vlyſſe ac Diomede eſt interemtus. Iliad. κ.

v. 30. Μέμνονος. Memnon filius fuit Tithoni (fratris Laomedontis) & Aurorae, rex Aethiopum. Dictys lib. 4. & Odyſſ. λ.

v. 32. ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκες. Amazones mulieres ad fluvium Thraciae Thermodontem habitantes. Vide Stephanum de Vrbibus.

v. 39. Θεοκμήτων. A deo exſtructis. Neptunus namque & Apollo Laomedontis precio conducti, muros Troianos aedificarunt. Iliad. lib. κ. & φ.

v. 44. Εἰ μὴ Δηϊφόβοιο. Deiphobus filius fuit Priami, cui ceſſit in uxorem Helena, interemto Paride a Philoctete. Eas Deiphobi nuptias cum Helena, quum improbaret Helenus, ait Tryphiodorus ultro confugiſſe ad Graecos, proditurum ipſis fatum patriae ſuae; tametſi Dictys lib. 4. & alii etiam quidam, rem aliter geſtam commemorant.

v. 54. Ἤθελε καί. Id eſt, Pyrrhus paratum ſe Graecis obtulit

cum

cum Vlyſſe ad abripiendum Palladium clam noctu, quo a Troianis ablato fatale erat perire Troiam. Palladium autem ſtatua fuit lignea, caelitus delapſa in templum Minervae, quod Ilus rex Troianus in arce in honorem Minervae aedificavit Dictys lib. 5. Ovid. 5. Faſtor. & lib. 15. Metamorph. Virg. Aeneid. 2.

v. 59. Ἴδης. Mons eſt Phrygiae, non procul a Troia, in quo expoſitus fuit Paris, ſomnio quodam terribili matris Hecubae: ubi quoque arbiter trium dearum fuit conſtitutus, certantium de formae praeſtantia.

v. 61. Πεύκη. Deſcriptio eſt equi fabricati ab Epeo.

v. 74. στόματος ἀνοῖξαι. Os equi apertum fabricavit propter Graecos, qui in eo abditi fuerant.

v. 81. Σύριττο ἀρή. Id eſt, adfabricarat reliquo corpori caudam prolixam, ad ipſos uſque pedes, ad ipſum uſque cornu demiſſam.

v. 91. κλυτόπωλον. Ita repoſuimus pro κλυτοπώλων, ut conſtaret verſus. Iamotius tamen putat in hac voce ω ante α quieſcere.

v. 95. ποφυρέοισι λύκοισιν. Hoc eſt, ori eius interuit frenum variegatum, pulcreque ac affabre elaboratum. Dativum λύκοισι, qui hic abundat, pertinere putat Iamotius ad verſum qui deſideratur.

v. 126. Ἤμῖν θαλπωρή. Id eſt, meliorem cauſſam habemus: pugnamus pro defenſione iuſtitiae. Habemus meliora oracula, quam illi, quae nobis deorum praeſentiam & auxilium, ipſis peſtem atque excidium denunciant.

v. 136. ἀμφαγαπῶντες. Id eſt, equum in ſuum exitium in urbem ducentes.

v. 138 Πῦρ ἰδίων. Id eſt, accenſis caſtris cito abite, reditum in patriam ſimulantes, abditi alicubi, donec adventante nocte Sinon ex edito loco prolata face, nos ad occupandam Troiam revocet.

v. 144. Καὶ τότε. Id eſt, nihil tunc vos impediat, quo minus properetis dato ſigno, neque remigantium ceſſatio & mora: neque tenebrae noctis, quae ſaepe hominibus horrorem incutiunt ambulantibus in tenebris, quae per ſe etiam horrendae ac metuendae exiſtunt: ſed quiſque tunc videat, ut ſe, ſuo genere, ac virtute digna faciat, & praemium eius accipiat partem praedae hoſtium, qua honorari ſolent milites ſtrenui & intrepidi.

v. 156. τοῖος ἦεν Ἀχιλλεύς. Hoc eſt, patrem in omnibus referebat.

v. 161. Δηϊφόβῳ. Cum quo nupta fuit Helena, poſt interfectum Paridem a Philoctete. Virg. 2. Aeneid. Helenam autem per vitam cum quinque maritis nuptam fuiſſe, ſcribit Lycophron.

v. 163. Λοκρὸς. Duo fuerunt Aiaces; alter Aiax Telamonis filius, unde Telamonius dictus eſt: alter Aiax Oilei filius, regis Locrorum.

v. 168.

v. 168. Τεῦκρος. Teucer, frater fuit Aiacis Telamonii, natus quidem ex eodem patre Telamone, ſed matre diverſa, Heſione ſcilicet, filia Laomedontis, ſorore Priami.

v. 181. ἵππείην ὀλκάδα. Id eſt, ad equum ligneum, qui ad modum vaſtae, & amplae navis fuerat exſtructus: ſeu quod traheretur rotis innixus, quemadmodum navis remis impellitur.

v. 189. ὀρειτρεφέος ποταμοῖο. Ideſt, nivis liquefactae, & cum impetu inſtar torrentis ex monte, ubi morabantur ferae, delatae.

v. 202. ἐξελάχαινον. Ideſt, Graeci reliquerunt nudum equum, non tectum, ſeu circumdatum vallo, ut a Troianis conſpici poſſet, quod quidem ut ita facerent, iuſſerunt Atridae, Vlyſſis ſententiam ut potiorem approbantes. Seu, fecerunt id ita Graeci mandato regis, Vlyſſis ſcilicet, qui rex erat Ithacae inſulae.

v. 210. Ἀθαμαντίδος Ἕλλης Hoc eſt, Helleſponti.

v. 211. Μάνος δὲ πληγῇσιν. Narratio de Simone, qui ſe ipſum ultro plagis adfecerat, deformato corpore ſuo, ut eo citius perſuaderet Troianis, quo equum ilium ligneum in urbem reciperent.

v. 226. Μήτηρ πυρὸς Ἥρη. Iuno namque mater eſt Vulcani, fabri deorum.

v. 227. Ἥδη δὲ Τρώεσσι. Id eſt, & fumus ipſe ſublatus ex incendio caſtrorum, ac verſus urbem a vento delatus, & fama ſub crepuſculum matutinum, nunciabant hoſtes arrepta fuga caſtra incendiſſe.

v. 255. παλαιῶν. Alii pro παλαιῶν, putant deeſſe γεραιῶν, vel aliud quid ſimile.

v. 263. Φιλοκτήτην. Philoctetes laborum Herculi comes fuerat, a quo moriente arcum cum ſagittis acceperat; ſine quibus Troiam capi non poſſe, oraculis praedictum fuerat. Is quum forte letali Herculis iaculo hydrae Lernaeae felle tincto, letaliter pedem vulneraſſet, ac Graeci fetorem eius vulneris diutius ferre non poſſent, in Lemnum inſulam miſſus eſt; unde poſtea ab Vlyſſe, ab exercitu illuc ablegato, reductus fuit. Calab. Lib. 9.

v. 270. Διὸς ἱκεσίου. Ἱκεσίης, ſeu ἱκέσιος Iuppiter, quod ſupplicum pater ac defenſor crederetur, ſeu ad quem ſupplices confugiebant.

v. 329. πρόγαμοι. Deſponſatae, promiſſae viris, ſponſis: verum nondum nuptae, nondum domum abductae.

Ibid. ἴδμονες Εἰλειθυίης Ideſt nuptae, & quae iam pepererant. Lucina namque dea fuit, quam parturientibus praeeſſe credebat antiquitas, quae & εἰλειθυια, & ἐλευθὼ Graecis dicitur, παρὰ τὸ εἰς τικτόσας ἐληλυθέναι.

v. 333. θαλασσαίης μίτρης. Zonae confectae ex precioſa materia aliunde trans mare allatae.

v. 368.

v. 368 ἀδῖνις ὀνείρων. Id est, nunc complebuntur, quae somniis Hecubae praesignificata sunt, quum gravida somniaret, se Paridem facem ardentem parere, qua omnis Phrygia conflagraret.

v 388 Ἕρκειον. Iovem Herceum dixere, cuius ara in medio aedium, praesertim optimatum, erigebatur, ut aedium ac totius familiae columen ac munimentum existeret, ἀπὸ τῦ ἕργειν, id est, ab arcendo, sepiendo, & circumdando. Sunt itaque Hercei dii veteribus, quos Latini *penetrales*, seu *penates* nominant.

v. 406. μάντιν τ' ἀγαθήν. Apollo namque vatem eam fecerat ea lege, ut ipsi suas nuptias polliceretur: quod quum deinde recusasset, suspecta omnia eius vaticinia reddidit: hoc est, ut vera quidem praediceret, ceterum nemo dictis eius fidem haberet.

v. 461 Ἔστιν μέν. Quidam reponendum putant Κλαῖεν μέν. Sed quum iterum idem verbum occurrat versu sequenti, retinendum omnino Ἔστιν.

v. 463. ἐπτοίησεν. Alii substituunt εἰς ποίησεν non satis feliciter.

v. 475. ἔθελγε. Scilicet, ut responderet Helenae nominanti & Graecos in equo inclusos, & horum uxores: a quibus quia abfuerant diutius, merito ad ipsarum nomina commovebantur

v 628. αὐτόπορμος ὁμοίως. Neoptolemus namque Achillis filius, domum reversus, quum ad templum Delphicum esset profectus, placaturus Apollinem, quem caedis paternae in templo Apollinis ad Troiam a Paride peractae postulaverat, de instinctu Orestis filii Agamemnonis, a Delphicis in templo Apollinis est interemtus, quod crederetur venisse ut hostis, ad id fanum, quod thesauris atque donariis egregie erat instructum atque exornatum, diripiendum.

v. 641. θεῶν δ' ἐτελείετο βυλή. Deorum decretum seu βυλὴν vocat, quod iam olim oraculis praedictum fuerat, Aeneam in Italiam venturum, & posteritatem eius perpetuo regnaturum.

v. 671. Ξάνθος ἴκλαυσε. Id est, etiam inanima miserabantur tam tristem calamitatem Troianae urbis. Fuit autem Xanthus fluvius Troiae vicinus, sic dictus, quod ipsius aqua pota oves rutas efficeret.

IMPRESSVM FLORENTIAE QVAM DILIGENTISSIME

MENSE SEPTEMBRI CIↃ. IↃ. CC. LXV.

IN PERVIGILIO NATIVITATIS DEIPARAE

FELICITER.

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZHILFE
WIEN

005669389

Digitized by Google